

Zase o Německu

Píšeme teď snad příliš mnoho o Německu a také toto číslo „Přítomnosti“ toho bude plno, ale konec konců o čem jiném máme psát? Lidé pod Vesuvem, chystajícím se k výbuchu, myslí na Vesuv a ne na něco jiného.

Musíme referovat čtenářům, jak dopadla „Venkovem“ vyvolaná debata o tom, můžeme-li starosti ostatních nechat jejich starostmi a sami se dohodnout s Německem a žít klidně a bezpečně v Evropě tak rozbourané. Odpověděli jsme: je-li to možno, jsme povinni všemi silami se o to snažit. Agrární noviny nakonec našly v sobě tolik intelektuální poctivosti, že napsaly o nabídce, Hitlerem nám prý učiněné: „Jest ovšem jiná otázka, jakou by ta nabídka měla cenu.“ Tím zdá se býti tato věc vyřízena. Nebudeme se přece hádati o pytel, o němž nevíme, co v něm jest, a ve kterém možná není nic. Připouštíme, že některým našim výletníkům do Německa tam někdy někde někdo něco povídal; oficiální nabídka to nebyla, a kdyby i byla, musili bychom ji pozorovat velmi skepticky. Všechny dnešní evropské děje je možno vyložit jen tak, že Evropa nedůvěřuje ani slavnostním slovům nynějšího německého režimu. Kdyby důvěřovala, nebylo by příčin k poplachu. Což nemluvil Hitler tolikrát a tak pěkně o míru? Také Göring, jenž je jen o málo citlivější a slitovnější než nějaký krutý starý bůh války, se přece několikrát o míru rozpovídal. Přes to, ku podivu, si Evropa neoddychla. Máme snad my jediní býti tak podivínští, že bychom se úplně uklidnili, kdybychom od dnešního německého režimu do rukou dostali cárek papíru? My teď musíme dát všichni hlavy dohromady a přemýšlet, jakou cenu mají německá prohlášení. Jestliže uznáme, že mají cenu, pak bychom musili i hrdost zapudit a požádat Hitlera, aby učinil ono prohlášení o „historické roli Československa“, které prý podle zpráv některých výletníků učinil zamýšlel. Agrární tisk nemůže přestat na konstatování, že „jest jiná otázka, jakou by ta nabídka měla cenu“, nýbrž musí tuto otázku svědomitě luštit. Zdá se, že ji luštil a rozluštil, neboť debatu náhle přerušil.

Velmi prosíme, aby, jestliže někdo někomu jinému se chce dostat na kobytku, zvolil k tomu jiný obor než ten, ve kterém jde o to, udržíme-li své slavné zisky z r. 1918 nebo neudržíme. Je dosti jiných příležitostí, a chce-li někdo na někoho napráhnout hůl, ať ji uřízne z jiného keře než z tohoto. A při tom ať dá pozor, nezpívá-li náhodou nevědomky písničku, kterou složili Němci. Nebylo by to nic divného: v Rumunsku a v Jugoslavii pracuje hitlerismus tak, že šťve stranu proti straně, a pravděpodobně se o to pokouší také u nás. Tomu cíli mají asi sloužit také zprávy o tom, že Hitler byl ochoten učiniti o nás nějaké uspokojivé prohlášení. Ještě jednou pravíme, že je to možno, poněvadž někdy také útočník je ochoten skrýti revolver za záda, když se blíží ke své oběti. Ale je naší povinností býti tak prozíravými, abychom nepodlehli pouhé

intrice, která má v nejdůležitější věci zasít rozkol mezi nás. Nejsme pesimisty: i ten rozpínavý pangermanismus, který se nyní zrodil v Německu, dá se udržet na uzdě, ale jistě ne chabými, dětinskými prostředky. Noví pánové Německa jsou ctitelé síly a jsou v tom ohledu náramnými realisty: dají se udržet jen pohledem na sílu na straně druhé. Tak dlouho jsme se přimlouvali za pacifistickou politiku vůči německé republice, až nás kdekdo nazýval germanofily. Dnes se už ve Francii uznává, že kompromisy s německou republikou jen neprávem byly nazývány germanofilstvím. Ale pozdě bycha honit. Nyní máme co činiti se zcela jinými Němci a proto si musíme také zcela jinak počínati. Proto dnešnímu pangermanismu pomůže jen zařadit se do systému, jehož síla bude zjevná. Hitlerovi není možno čeliti domluvami nebo morálními úvahami. S každým tak, jak třeba.

Na konci svého posledního článku uveřejnili jsme výzvu, aby každý, kdo ví pro náš stát o lepším prostředku bezpečnosti než zařadit se do silné protiněmecké aliance, se přihlásil a pověděl, jaký je to prostředek. Dostali jsme několik dopisů, ve kterých se praví: tento prostředek je vyhlášení neutrality. Opravdu, kdyby tak jednoduše bylo možno zbavit se všech nebezpečí, byli bychom povinni to učiniti, i kdyby se snad naši nynější přátelé na nás za to dívali jako na zrádce. Život národa je snad třeba i výše ceniti než jeho čest: Polsko se nyní pokouší pohybovati na této linii. Avšak ani problém neutrality není nic jiného než zase ten problém, jak dalece možno věřit nynějšímu německému režimu. Neutralita, jak známo, jako dialog nemůže býti vytvořena jen jedním, je k ní třeba dvou. Pokud vím, Belgie byla roku 1914 také neutrální, a Švýcarsko a Rumunsko, ač jsou dnes notoricky neutrální, přece opevňují své německé hranice. Poměry jsou tak spleteny navzájem, že prostým vyhlášením neutrality není možno vysvobodit se ze zmatků. Roku 1920, za rusko-polské války, vyhlásila naše vláda nejprísnější neutralitu. Přes to nikdo v ní nepochyboval, že jestliže komunistické Rusko povalí Polsko, vtrhne rudá armáda přes všechnu neutralitu také na naše území, aby tu zřídila vládu rad. Dnešní pangermanismus není o nic méně rozpínavý než tehdejší komunismus. Nepochybují celkem o tom, že válčící Německo by ochotně přijalo naši neutralitu, jestliže by se ovšem nedomnívalo, že našeho území potřebuje jako obilnice nebo jako nástupního můstku do střední Evropy. Mohli bychom obchodovat s oběma válčícími stranami, zatím bohatnout a říkat si; jak jsme chytrí! Ale to by byla jen chvilková nádhera. Neutralita by všechny problémy naší bezpečnosti nerozřešila, nýbrž jen odsunula po tu dobu, co by trvala válka. Pak všechno, co se nyní viklá, viklalo by se dvojnásob a trojnásob. Kdyby ovšem Německo bylo poraženo, pak by bylo dobře, pak jsme jednali moudře a štěstí nám přálo. Jestliže by však Německo porazilo své odpůrce, dovedeme si plasticky představit svou situaci vedle této vzpupné, vítězství zpité a kru-

tosti ve válce vyučivší se říše? Pak bychom byli vedle Německa bez pomoci, bez přátel, opuštění ode všech, bez možnosti pustit se s ním do boje, prakticky odkázání na splňování jeho rozkazů, i kdyby se týkaly celistvosti našeho státu a třeba i některých stránek naší svobody. To je ta neutralita. Mohou přímluvčí neutrality s dobrým svědomím býti přesvědčeni, že v takové situaci vítězné Německo, které by se stalo všemocným ve střední Evropě, nechalo by nás na pokoji? Jestliže ano, pak necht' se dále přimlouvají za neutralitu.

Věru nám není lehkou takto mluvit, když jsme se byli patnáct let upřímně exponovali za pacifismus. Jsme však přesvědčeni, že, dokud se německý režim nějak neochočí (doutáme v to), není pro nás zatím jiné politiky, jako ani pro jiné státy jí není. Že je jen jedna možnost a několik ilusí. Trocký ve své knize o ruské revoluci se ptá, proč poslední car Mikuláš tak velice se podobá ve svém jednání a citění Ludvíku XVI. Odpovídá, že na malou událost mohou různí lidé reagovat různě, podle své povahy. Jestliže však je přitlačí k zemi velká tragedie, zmizí individuální rozdíly a všichni dělají stejné primitivní pohyby. Podobně je možno vyložit a předpovědět reakci světa na Hitlera. K německé republice se mohly různé státy chovat různě, také s nerozumnou vzpurností, ale tak velká událost, jako je Třetí říše, přinutí na konec všechny reagovat stejným, primitivním, sebezáchovným způsobem. Proto dávno jsme už předpovídali, že Itálie a Anglie nakonec, až zkusí to i ono, stanou se aktivními členy fronty, která bude budovat záruky proti německému nebezpečí. Odvažujeme se totéž předpokládat i o Polsku. Ani zde není ještě všech dnů konec. Itálie dost dlouho se domýšlela, že svět je tak idylický, aby jí dopřál luxus dvojí hry. Pochybuje dnes někdo o tom, kam se postavila? Rozdíl mezi ní a Anglií je jen v tom, že Itálie (po loňských červencových událostech v Rakousku) dojela rychlíkem tam, kam Anglie jede osobním vlakem a se zastávkami. Účast Anglie na konferenci ve Strese dostatečně ukazuje, kam tento stát směřuje.

Angličtí státníci, aby žádnou chanci nezanedbali, rozjeli se před tím i do Berlína k přímému hovoru s Hitlerem. Proč, vrátivše se odtamtud, šli do Stresy a proč se nedohodli s Hitlerem? Věru by jim to bylo snazší než nám. Jestliže oni se nedohodli, vidíme v tom důkaz, že my ještě méně se můžeme zatím dohodnout. Ovšem, i my věříme, že na konec dohoda s Německem bude možná, ale dohodnout se s ním bude musít ne ten nebo onen osamocený stát, nýbrž kolektivní, imponující a k obraně připravený systém. Jaká nehoda pro nás, kdybychom z tohoto systému byli vyloučeni! A jaká tragická hloupost, kdybychom se dokonce vyloučili sami!

Říká se, že Německo ideu obklíčení nesnese a že obklíčování tím spíše povede k válce. Je to možné, poněvadž někdy ten, kdo obmýšlí násilí, skutečně nesnese myšlenku, že by se oběť chtěla bránit. Avšak k válce by obklíčování Německa vedlo jen v tom případě, že by to bylo obklíčení slabé. Jestliže však nechcete, není ani třeba mluvit o obklíčování. Jde o to, aby politika Společnosti národů konečně podložena byla dostatečnou mocí i vojenskou. Chceme dělat ženevskou politiku, ale považujeme za nezbytno, aby za ní bylo dosti síly. Německu musí dveře do Ženevy ovšem zůstat stále otevřeny. Musí vědět, že tam bude

vítáno s potěšením. Záleží na něm, jaký poměr bude mít k Společnosti národů a k silám, které za ní budou seskupeny. Naše protiněmecká aliance neznamena v svých důsledcích nic jiného než Svaz národů opřený, jako byl, o koalici hlavních mocností. V tom okamžiku, kdy Německo rozhodne se vrátit do Ženevy a provozovat politiku, která s Ženevou se snese, nebude se musít považovat za obklíčeno, nýbrž bude moci s námi všemi obklíčovat nějakého jiného rušitele míru, kdyby se vyskytl.

A ještě něco: žádná cena za zachování míru není přílišná. Aby Evropa se proti německému nebezpečí sjednotila, musí provozovat vůči Německu rozumnou a všem pochopitelnou politiku, musí se třeba odhodlat třeba i k rozumné revisi mírových smluv. To všechno za tím účelem, aby měla za sebou pravdu a právo. Jaká však škoda, že tato rozumná revise mírových smluv nebyla dána darem již německé republice! Nyní posílí ještě Hitlerovo postavení. Ale to je věc, proti které nemůžeme nic dělati. Hitlera, pokud neohrožuje svět, musíme považovati za vnitřní problém Německa.

F. Peroutka.

p o z n á m k y

Co se stalo ve Strese?

Ve Strese samotné nestalo se nic. Aspoň nic hotového. Skutečné výsledky shledáme až tak za čtyři, šest neděl, až vyzrají. Zato dozrálo tu, co bylo připravováno cestami a během cest Simonových a Edenových v minulých čtyřech nedělích mezi Paříží, Berlínem, Moskvou, Varšavou a Prahou. V pátek projevilo se to nikterak už neobvyklou formou sensace po ohlášení nového Hitlerova rozhodnutí sirem Johnem Simonem ve Strese: Německo přistoupí ke kolektivnímu paktu pro evropský východ, i když některé státy sjednají při tom mezi sebou obranné vojenské smlouvy. Je to novinka, která ve věci samé také nová není. Jen forma oznámení a tentokrát zejména přijetí, v situaci krajně vyhrocené dodala jí nápadnosti a poskytla novinám příležitost k nasazení známých reflektorů. Jako po berlínské schůzce vyzdvihovala se tvrdošijnost a nenasytost Hitlerova, tak nyní zas jeho obrat a ústup.

Doopravdy není valného rozdílu mezi věřejškem a dneškem, pokud jde o Německo. Východní pakt, o němž se nyní mluví, není týž, který se mu dříve nabízel. Kanceláře na Quai d'Orsay, ve Foreign Office a Wilhelmstrasse horlivě pracovaly a podařilo se jim najít kýženou formuli. Německo, jak známo, odmítalo východní pakt o vzájemné pomoci a nebylo samo. Anglie vzala, zejména po návštěvě Edenové, vážný zřetel k námitkám Polska. Laval ve srdci svém nikdy v Barthouův projekt nevěřil a Litvinov dal si konečně říci. Tak vznikly minulý týden na místě východního paktu dvě smlouvy o vzájemné pomoci, franko-ruská a rusko-československá, založené na bezpečné právní půdě Úmluvy Společnosti národů. Právě proto nedá se teď proti nim nic namítat. Takové smlouvy byly přijaty na vědomost také už signatáři smlouvy locarnské. Tenkrát byla to smlouva franko-polská a franko-československá. Sovětská unie je nyní také členem Společnosti národů. Není nic přirozenějšího, než že si zajišťuje výhody článku 16.

Německo mohlo ovšem přesto postavit se proti tomuž postupu a odmítnout za takových okolností podpis i onoho oslabeného kolektivního paktu, omezeného na závazek neútočení a konsultace, který siru Johnovi samo nabízelé místo východního paktu podle sepsání Barthouova. Tato tvrdošijnost nebyla však předem pravděpodobná, nechtělo-li Německo zatlačit Anglii samo na linii svých odpůrců. A tak tedy skutečně v pátek večer baron Neurath britskému vyslanci potvrdil, že Německo nic nemá proti individuálním dvojstranným obranným paktům, budou-li sjednány mimo rámec samotného kolektivního paktu o neútočení. To znamená, že Společnost

národů — a prakticky Anglie — musí ručit, že pušky nespustí samy. Německé stanovisko sice v zásadě nijak nezadáva dosavadnímu postupu, představuje však přece jistý pokrok. Lze říci aspoň tolik, že zavazuje ve svých důsledcích třetí říši k návratu do Ženevy.

R. P.

Slovensko před volbami?

Politická situace na Slovensku vyvíjela se v posledních letech hospodářské krise směrem k zdravějšímu názoru na politiku. Krise přinesla i jakési vystrážlivění z politické frázovitosti. Nestačí už fráze, nestačí pouhé heslo, nestačí veřejné shromáždění s prapory a hudbou — žádá se konstruktivní práce a bilance toho, co bylo vykonáno. Na tuto změnu psychologie slovenského voliče jest nutno klásti velký důraz. Jen z ní dovedeme si vysvětliti, proč ta hesla, pro která kdysi i krev tekla, dnes nepůsobí. A jen z ní dovedeme usouditi na příští politické rozvrstvení Slovenska.

Řekl jsem, že hesla věrejška už netáhnou. Netáhne heslo autonomie. Je ořepané dlouholetým oběhem. Není nové. A je prázdné. V první řadě jest prázdné ve své části hospodářské. Krom slibů nedává ničeho. A sliby? Těch už se slovenský volič skutečně přešel. Sliby táhly v době hospodářské konjunktury, v době, kdy se žilo ve veselí a snadno. Jelikož tehdy bylo možno mnohého poměrně snadno dosáhnouti, věřilo se i slibům nespíitelným. To byla doba hospodářské konjunktury, ale i konjunktury hesla autonomie. Proto také — vzpomínáme-li let před rokem 1930 — žilo se veselějším politickým životem a řečníci, kteří chtěli strhnouti lid na svou stranu, nemuseli se mnoho namáhati. Vystačili hesla a frázemi, jež si přinesli z řečnických kursů. Kdybychom si chtěli (řekněme z důvodů historických) určití poslední mezník oné politické konjunktury, mohli bychom uvésti Nitru. Tam se naposled ve veselí bouřilo i jménem autonomie, ale tam — bylo to roku 1933 — byla pochována i doba politické konjunktury. Byl to poslední odzvěk, poslední junácké klání těch, kteří spokojovali se řečnivostí, věřice, že politiku stačí dělati slovy a rozmáchlými gesty. Život, který následoval po Nitře, usvědčil je z omylu.

Jenže těžko si odvykati. Máme-li na mysli v této chvíli slovenské Puďáky, musíme se tázati, zda se vzdali své heslovitosti či nikoliv. Nevzdali. Pochopili sice, že s autonomií toho mnoho už nedosáhnou a proto se chopili jiného hesla. Bylo to heslo protisokolské. Ale tu se Puďáci chopili zbraně příliš zrezivělé. O sokolech a jejich „hrozných“ činech (viz kapitoly vyvažování křížů, rozbíjení soch svatých atd.) se hovořilo na Slovensku hned od převratu. Utvořila se jakási fiktivní pravda, to jest: nepravda, neustále a vytrvale opakovaná, se stala vírou. Věřilo se — bez důkazů, přímo legendárně — že sokolové „rúcali kříže“. Ale zase: hovoří se to už patnáct let. A jak už to u legend bývá: původní elán z toho vyprechal a zůstala právě jen legenda, která bude čím dále tím nejasnější, rozplízejší. A tuto starou, zrezivělou zbraň vytáhli Puďáci do letošního předvolebního zápasu. Beznadějně. Sokolové rozhodněji se bránili dnes než kdykoliv dříve, žádali důkazy a doklady, a když jich nebylo, strhli onu tajemnou roušku s legendy a jednou provždy ukázali, že pověsti o onom bezbožném řádění v dobách převratu jsou smyšlenkami. Tedy i o tu jednu závažnou protisokolskou a tím současně i protičeskou legendu se Puďáci sami připravili. Chcete-li, můžete to považovati za plus nynějšího předvolebního zápasu.

Zjevila se tedy druhá zbraň: sjednocení slovenských autonomistů bez rozdílu náboženského vyznání. In concreto jde o případ Rázus-Hlinka. Nebudeme zkoumati osobní pozadí této záležitosti. Jde nám o více. Jde tentokrát o politickou tragedii, která má v dějinách politických hnutí — aspoň u nás — dokonce všechny náležitosti tragédie dle školských učebnic: tragický omyl, zápletku a tragický pád. Tragickým omylem, kterého se dopustil Rázus, jest právě ono spojení s katolickými Puďáky. Nejde tu ani tak o nemožné spojení pro rozdíly náboženského vyznání (ačkoliv na Slovensku to hraje významnou úlohu), jako spíše o násilné ztmelování dvou kulturních hodnot, které vždy a přímo osudově stály proti sobě; jde tu o klasický případ oněch biblických bratří, kupujících a prodávajících prvorozenství za hrnce čočovice. Pro pochybné politické výhody se zde zaprodává veliká tradice slovenského evangelicismu, tradice, která znamenala pro Slovensko slovenskost a modernost, pokrokovost a sílu. Z tohoto tragického omylu vyrůstá i ona tragická zápletku, v níž jde o život a existenci staré, vlastně jedině předválečné a předpřevratové politické strany slovenské, národné. A tato tra-

gická zápletku končí pomalu i tragickým pádem: o rozpoltené národníary licitují nyní slovenští Puďáci a slovenští agrárníci. Myšlenka sjednocených autonomistů, hozená Puďáky do předvolebního zápasu, jest a priori kompromitována. Evangeličtí autonomisté, kteří mravně měli posílit posice katolického autonomismu, stali se předmětem handlu. Prohráli i morálně.

Uvážíme-li tedy, že heslo autonomie takto bylo podlomeno, že heslo protisokolské úplně se minulo účinkem, vidíme, že slovenští Puďáci jdou do voleb tentokrát jaksi — nePuďácky. Jejich hesla netáhnou.

Je tu však heslo všeobecné, jehož si musíme také všimnouti. Je to heslo: mladí do parlamentu. Nuže — hesla jsou hesla a toto bude, aspoň dle předběžných známek, na Slovensku dodrženo jen do nemnoha procent. Pokud jsou už dnes známi kandidáti na poslance mandáty, nacházíme mezi nimi málo nových jmen a málo mladých lidí. Jestli chceme něco prorokovati s přibližnou určitostí, můžeme prorokovati to, že těch mladých — aspoň na Slovensku — bude málo.

Jsou tu však ještě Maďaři. Co s nimi? Jak dopadnou? Jsou organizováni do dvou politických stran a to stran opozičních. Jenže obě tyto strany trpí chronickou nemocí. Žijí plně uherskou minulostí, touží po návratu starých poměrů. Obě tyto strany jsou vedeny lidmi, kteří vyrostli v minulosti a s přítomností se nesmíří za žádnou cenu. Jsou to lidé víry ve velké Uhersko; jsou to beznadějní političtí poutníci, očekávající zárazk, který se nedostavuje. Věří v jeho příchod, jsou ochotni sepisovati melancholické závěti a odevzdávati svou víru svým nástupcům. Zatím život jejich vlastních lidí jde svou cestou, která směřuje ke kladnému poměru k novému pořádku. Za tohoto stavu věci jest maďarská opoziční, ideově ztrnulá a neohebná, neustále podemfílná ostatními stranami, které jí ubírají půdu pod nohama. Proto vidíme, že maďarský venkov se odklání od opozičních stran maďarských a pomalu, zato však trvale, se spájí s novým, československým prostředím. Proto strana agrární může mezi maďarskými sedláky získati dosti voličů. A proto jde mezi ně.

Sledujeme-li dnešní náladu na Slovensku, nemůžeme než říci, že jest hodně klidná a hodně rozumná. Zdá se, že celkem si politické strany udrží to, co mají, ba mnohde u dnešních koalovaných stran se počítá a to s pravděpodobností se vzrůstem. Nebude tento vzrůst veliký, mnohde bude snad jen přirozený, avšak na žádný pád nebude výsledkem voleb ukazovati směrem do prava. A za dnešní mezinárodní situace i jen udržení toho, co dnes jest, znamená vítězství demokracie — o což vlastně jde v první řadě.

B. Müller.

Kulturní boj?

Tisk lidové strany, když píše o kulturním boji, tváří se tak, jakoby chtěl říci: nevhánějte nás do situace, v níž bychom byli nuceni se tlouci hlava nehlava. Z části tento hovor tisku lidové strany o kulturním boji možno vysvětliti bližšími se volbami. Každá strana snaží se před volbami tvářiti se bojovně. Proto také lidová strana zavádí řeč na kulturní boj, aby se obklopila zdáním strany z a něco bojující.

Položí-li si lidová strana otázku, má-li býti jako strana, hájící katolické zájmy, nespokojena, musí si říci, že důvodů k nespokojenosti není. V těchto věcech u nás jest stav, který může býti označen jako snesitelný pro obě strany: pro ty, kteří jsou v církvích, tedy i v církvi katolické, i ty, kteří v církvích organizováni nejsou. Nikomu se nebrání, aby vykonával svoje náboženské povinnosti; nikomu se nebrání, aby z církví vystupoval. Jest postaráno o náboženské vyučování; ten, kdo nechce děti posílat do náboženství, nemusí je tam posílat. Jest to stav snesitelný; nemusí se líbiti těm, kdož by na př. chtěli odluku státu od církve nebo těm, kteří by chtěli, aby se stát výslovně postavil za církev katolickou. Katolíci nemají příliš příčin s tímto stavem býti nespokojeni; jest to vidět i z toho, že musíme hodně zveličovati nějakou drobnost, aby násilně vzbudili zdání, že se jim děje příkoří. Stát dává katolické církvi velmi slušné prostředky. Představme si, že by se jednoho dne v dobrém rozešla církev se státem a že by od něho nežádala další hmotné a jiné podpory. Stát by si šel klidně dále svojí cestou, kdežto organizace církve by již za týden stála před otázkou, kde vzít peníze na platy církevní administrativy. Ale to jsou otázky, které sotva v dohledné době budou upravovány. Skutečný katolík si může říci, že s dnešním stavem věcí nemá důvodu býti v celku nespokojen. Proč tedy stále vyhrožování kulturním bojem?

Nikdo nebrání našemu katolicismu, aby ukázal svoji kulturní sílu. Náš politický i nepolitický katolicismus má bez počtu možnost ukázat těm druhým, že jest kulturnější, než druzí. Může ukázat socialistům, že dovede se o chudé a pracující starati lépe, než oni. Má možnost ukázati levici, že dovede vydati lepší, hodnotnější knihy, než ona. Má možnost ukázati listům druhých politických stran, co kultury, co národného života dovede vnésti katolický tisk. Má možnost ukázati v parlamentě, jak dovede se katolicismus starati o všechny vrstvy národní. Má možnost ukázati, jak dovede sblížit Čechy a Slováky v jediný národní celek. Bez počtu jest tu příležitost, aby katolicismus ukázal, co dovede. Ukáže-li, nezbude těm druhým, než aby doznali svoji porážku. Nač katolici musí hrozit kulturním bojem, když mají možnost práci ukázat, co dovedou? V. G.

Jak byl ve Francii zachráněn liberalismus

Jako všechny země, trpí i Francie agrární krizí. Její obyvatelstvo nemůže spotřebovat vypěstované obilí, rostou sklady, ceny letí dolů. V červenci 1933 pokusila se tomu vláda čelit velice jednoduchým způsobem: stanovila zákonem minimální cenu pšenice (115 franků za kvintal, t. j. za 76 kg). To se rozumí, že cena nebyla dodržována, mlynáři nekupovali, a tak to nakonec dopadlo zas jako dříve; pšenice se prodávala za 60, 70, nejvýš 80 franků. Nejhorší však bylo, že cena chleba zůstala stejně vysoká, protože byla stanovena podle úředního kursu pšenice. Mlynáři a pekaři vydělávali, kdežto sedláci byli bití. Ztroskotání tohoto naivního zákona bylo ovšem znamenitým argumentem pro skalní liberály. Vidíte, říkali, takhle to dopadá, když se zasahuje do železného mechanismu nabídky a poptávky.

V prosinci minulého roku šla na to tedy Flandinova vláda s jiného konce. Předně omezila zákonem osevňovací plochy. Nikdo nesmí osít víc než průměr z posledních tří let. Sedláci musí hlásit úřadům velikost sklizně, podléhají kontrole ministerstva zemědělství, které jim dokonce — byla-li produkce velká — může zakázat prodej špatného obilí. Minimální ceny stanovené dřívějším zákonem vláda odvolala a zavázala se dále, že vykoupi do 1. července zbývající zásoby, jež se odhadují na 20—25 milionů kvintalů. Bude jí to prý stát 1.5 až 2 miliardy franků, které hodlá umořiti do desíti let. Uvalila za tím účelem na mlynáře a na sedláky daň ze semletého obilí. První budou platit 1.50 až 5 franků z kvintalu, druzí 4 franky. A hle, tento zákon si skalní liberálové libují! Konečně prý se našla vláda, která rozumí hospodářským věcem.

Co se na tomto zákoně liberálům tolik líbí? Že zrušil vázanost cen. Jakmile stát nediktuje přímo ceny, jsou odjeto, že volná vláda zákona nabídky a poptávky byla zachráněna. Při tom nepozorují, že nový zákon jde za tímž cílem jako starý, jenže jinými prostředky. Kdežto první se pokoušel regulovat ceny tím, že je autoritativně stanovil, chce je regulovat druhý tím, že omezuje výrobu obilí. Šel-li první na věc přímo, jde na ni druhý nepřímo a výsledek mohl být v obou případech týž. Starý zákon totiž ztroskotat jen proto, že byl neúplný. Chtěl-li, aby se minimální ceny skutečně zachovávaly, neměl to nechávat dobré vůli mlynářů a obchodníků, nýbrž měl — podobně jako u nás — zavést monopol anebo vykupovat obilí sám. Rozhodně není chyba v tom, že se starý zákon prohrál proti principu nabídky a poptávky, a jistě nemá nový zákon úspěch proto, že onen princip respektoval. Oba učinily podstatně totéž: suspendovaly onen slavný princip, jenže každý jinými prostředky a jeden neobratně, kdežto druhý obratně. Ale hospodářští liberálové jsou dnes skromní, spokojují se pouhým zdáním. Jen když se nesahá přímo na ceny. Jinak se může dělat ledacos. Z. S.

Co je to „Ideový sjezd první čsl. generace“?

Ještě jsou v paměti listopadové kravaly studentské z minulého roku, vyvolané kampaní pražského Svazu čsl. studentstva za vrácení insignií. Tyto kravaly, o něž se svorně přičinili šovinisté všech odstínů, sice uspěly utvoření Národního sjednocení, ale mezi studentstvem sjednoceným neprosperly. Naopak od listopadu vliv Studentského národního sjednocení (SNS) stále klesá. To se projevílo hned ve volbách do fakultních spolků, v nichž spojené levicové studentstvo získalo průměrně 20% proti minulému roku. V lednu ovládli levicoví studenti spolu s agrárníky Svaz slov. studentstva v Bratislavě. V Praze mají sice národní studenti většinu, ale volby

ve Svazu musely být odloženy o tři měsíce, protože se národní sjednocení nemohli dohodnout mezi sebou. Rovněž v Ústředním svazu čsl. studentstva museli národní studenti dát čtyři zástupce levici, po prvé za celou dobu, kdy ovládají Ústřední svaz.

To bylo třeba předeslati, abychom pochopili, proč se rozhodl pražský Svaz studentstva oslavovat až nyní 30leté trvání, když byl přece založen r. 1904 a jehož jubileum se přece mělo slavit loňského roku. A zvláště, proč se rozhodl jubileum oslaviti svoláním říšského „Ideového sjezdu první československé generace“ ve dnech 18. až 22. dubna. Později bylo datum přeloženo na 2.—5. května, tedy těsně před volby. Je známo, že Národní sjednocení spoléhá především na úspěch u mladých voličů, a generační sjezd měl ukázati zvláště Praze, že „mládež je naše“. Jako referáty byla stanovena témata: 1. Je kultura politická? 2. Státní národ a menšiny. 3. Národ a státní zřízení. 4. Stav a úkoly současné generace (kulturní osvícení). — Tedy pro dnešní studentskou generaci skutečně mistrně vybráno. Pečlivě se vyhnul Přípravný výbor referátu hospodářskému.

Jako referenti byli nejmenováni spolupracovníci „Modré revue“. Ovšem obsadili si příjímáckí komisi, která o každé přihlášce měla zvlášť rozhodovati. Na takto „připravený“ sjezd pak pozvali ostatní studentské složky a politické organizace mládeže. Ty měly na vybranou, buďto podmínky přijmout, nebo se neúčastnit.

Přípravovanému sjezdu se však stal malér. Počítal sice s tím, že snad některá studentská organizace s přípravou sjezdu nebude souhlasit, nepočítal však s tím, co se stalo. 21 pražských studentských spolků, politických frakcí, kolejí, fakultních spolků vyzvalo své členstvo, aby sjezdu se neúčastnilo. Stejně prohlášení učinil i Klub agrárních akademiků. Tím generační sjezd byl dokonale izolován jako podnik Národního sjednocení. Josef Hájek.

Jak vypadá ta „krivda“

(Slováci a ministerstvo železnic.)

Při každém jmenování ve veřejné správě neopomenou luďáci spustit křik, že se zase stala krivda slovenským uchazečům. Letos toho křiku je o to víc, že je před volbami, a také proto, že do státních služeb se přijímá víc než v letech minulých. Tak 9. dubna t. r. přinesl „Slovák“ velmi rozčillenou zprávu o přijímání inženýrů ministerstvem železnic. Tvrdí se v ní, že slovenští žadatelé nebyli ani povoláni k lékařské prohlídce, respektive k psychotechnické zkoušce. K lékařské zkoušce do Bratislavy byli prý povoláni jen Češi z historických zemí (i Češi ze Slovenska byli prý opomenuti) a Němci, kteří ani dostatečně státní jazyk neovládají. Proti tomuto tvrzení bez čísel a přesných dat, jež jistě půjde od úst k ústům mladých slovenských lidí, nezbyvá než položit přesná data a věřit, že ti, kteří dnes dávají víru tvrzením orgánu slovenské strany Rudové, si jednou zvyknou na způsob diskuse, která operuje přesnými daty a že jednou budou od redaktorů „Slováka“ s mnohem větším důrazem chtít přesná čísla než je chtějí dnes. —

V číslech vypadá postup železniční správy takto: ministerstvo železnic se rozhodlo, že přijme 40 strojních a 90 stavebních inženýrů. Na těchto 130 míst se sešlo přes 600 žádostí. Z těch bylo 63 ze Slovenska. A to: 36 žadatelů bylo národnosti slovenské, 14 národnosti české (slovenští Češi), ostatní byli buď Maďaři nebo Němci. Dva Slováci a dva Češi žádosti odvolali, takže zbylo 34 žadatelů slovenských a 12 českých. Z 34 slovenských žádostí: 1. pět nemohlo přijít v úvahu pro vadu formální (nedostatek osobních dat, nedostatek dokladů atd. Pro zajímavost: u jednoho uchazeče, za kterého se dokonce přimlouval jeden řuďácký politik, chybí: údaje o prospěchu, údaje o rodičích a místo pobytu; 2. jeden nevyhověl lékařsky, takže nemůže být povolán k psychotechnické zkoušce; 3. devět uchazečů nevyhovělo pro nedostatek odborné kvalifikace, t. j. nejsou inženýry strojními nebo stavebními. Z těchto devíti uchazečů je 6 elektroinženýrů, jeden lesní, jeden vodní a jeden hutní inženýr. Pro lékařskou, resp. psychotechnickou zkoušku přichází tedy v úvahu 19 uchazečů národnosti slovenské. Z nich podalo sedm svoje žádosti až v březnu 1935. Nebylo je proto možno povolat v prvním turnu. Ostatních 12 uchazečů bylo povoláno k lékařské prohlídce. Z těch ti, kteří vyhověli, jsou povolováni k psychotechnické zkoušce do Olomouce. Je pravděpodobné, že v době, kdy se „Přítomnost“ dostane do rukou čtenářů, bude již rozhodnuto o jmenování tří slovenských žadatelů. Takto se tedy zachovalo ministerstvo železnic k slovenským uchazečům.

O žádostech slovenských Čechů bylo rozhodnuto takto: z 12 žádostí jedna nevyhověla pro vady formální a čtyři pro nedostatek odborné kvalifikace žadatelů (dva elektroinženýři, jeden vodní a jeden hutní inženýr). Přichází tedy v úvahu 7 českých inženýrů ze Slovenska. Z nich byli povoláni k lékařské, resp. psychotechnické zkoušce tři žadatelé. Ostatní čtyři podali svoje žádosti v březnu 1935 a nemohou být proto povoláni v prvním turnu stejně jako nemohli být voláni Slováci. Ministerstvo železnic nezapomnělo tedy ani na slovenské Čechy. Jenže poměr povolovaných je: 63.1% Slováků proti 25% slovenských Čechů. — K lékařské prohlídce do Bratislavy byli skutečně povoláni také Češi ze zemí historických. A to proto, že ministerstvo se rozhodlo neobsadit všechna místa na Slovensku jen Slováci. Kdyby se ještě ministerstvo železnic rozhodlo povolávat Slováci do Čech, byl by to první p r ů l o m do dnešní nešťastné praxe naší personální politiky, která pořád ještě dělá rozdíl mezi zeměmi českými a Slovenskem, a zároveň nejkrásnější příklad jak se dostat při počeskoslovenském Československa o krok dál.

Dr. Vladimír Henzl.

Jaký žurnalista je u vydavatelstev v oblibě?

Nedávný projev Syndikátu novinářů upozorňuje na to, že poměry v československém tisku jsou stále méně a méně uspokojivé. Čtete tu, že

„novináři varují před následky tohoto vývoje a odmítají odpovědnost za tyto následky. Čs. novináři už léta marně se domáhají, aby tisk před postupujícím rozkladem byl chráněn zákonem o redaktorském pracovním poměru a zákonem o novinářských komorách... Vydejte zákon o pracovním poměru novinářů a zákon o novinářských komorách! Vraťte noviny novinářům!“

Jest vidět, že novináři, kteří dělají tu s e d m o u v e l m o c, jak je nazývá tisk, mají malý vliv, neboť jinak by byli dávno prosadili svoje požadavky. Největší část našeho denního tisku jest v rukou politických stran a těm vyhovuje tisk tak, jak jest. Novinář, který si dovede vyhrnouti ruce na politického odpůrce, je typ novináře, který má dnes naději na úspěch. Politické strany usilují o moc. Je to přirozené; bez politické moci nelze ničeho dosáhnouti. Ale politické strany staly se zajatci této touhy po moci. Líbí se jim lidé ochotní v každé situaci jim sloužiti. S tohoto hlediska hledají také své novináře. Takové, kteří budou hájiti vše, co se jim k hájení předloží. Stačí jim novinář podprůměrný, je-li — poslušný, a dovede-li ostře psáti proti druhé straně, i kdyby ještě včera seděl v její redakci. A tak vývoj vede k podivné situaci, že čeští novináři varují před vývojem českého novinářství.

V. G.

Co jsme udělali s bytovou kulturou?

U nás se nyní častěji a častěji objevuje v denním tisku jedna věta o národě a jeho bydlení. Je tu vyjadřován požadavek zadat stavbu domů do plánovitého hospodářství státu.

Jsou-li u nás případy, že vyšší ministerský úředník bydlí s rodinou a dorostlými dětmi v Praze v bytě o jednom pokoji, musíme se divit, že dělník vůbec ještě bydlí. Usmíváte se, čtete-li o nás v cizích novinách jako o „orienté“? Není divu. Je mi znám případ, že cizinec projíždějící Prahou a konající návštěvy ve třech doporučených rodinách, byl ve dvou případech uveden do ložnice (pokoj, v němž byly postele) a jednou do kuchyně. A dá se předpokládat, že to byly rodiny na slušném stupni společenských styků, tedy i na jistém stupni kultury, ne však bytové. U nás, kde jsme pyšní na své strojírny, je výtah v domě luxus. Je-li někde instalován, a není-li poláman, pak je korunovou nebo 50haléřovou prebendou majitele. Většina obyvatelů Prahy a celého státu je více méně přinucena bydlit tak, že je to hanbou. Jen z toho důvodu je Praha městem kaváren.

Ohronný rozmach a stavební konjunktura prvních let republiky, kdy vzrostla nejen Praha, ale i každá sebe menší vesnička, nepřinesla žádného zvýšení kultury bydlení. Každý měl co dělat se stavitelstvím, plnil si kapsy. Bylo jen několik čestných výjimek. Ohled na hygienu bydlení figuroval jen jako dobré reklamní heslo. Ceny materiálu stavebního byly vysoké. Vznikla myšlenka minimálních bytů. Architekti a inženýři vzali si za úkol vědecké řešení minima prostoru. Bylo dokázáno postupně, že jedné osobě stačí k obývání buňka 8 m², 6 m², 4 m². Byly obavy, že se teoreticky dokáže a dojde k výměrám

1 m², ba 0 m², nebo snad —1 m²... Zatím co se dělala tato věda, zedníci mistři stavěli celé nové čtvrti „luxusních vil“.

Zdůrazňuji, že mám na mysli bydlení nižších a středních vrstev ať v činžovních nebo izolovaných rodinných domech, nikoli starý panský rodinný dům, ať již ve Francii nebo v Anglii, kde luxus velkých prostorů dovoluje adaptaci stále přizpůsobení a zvýšení komfortu.

Odůvodňování našich stavebních předpisů a našich zastaralých stavebních zvyklostí naším drsným podnebím je nesmyslné. Máme snad tolik deště, mlhy a zimy, jako má Anglie? Nedůvěra naše k lehčím stavbám, novým stavebním hmotám, je příznačná úzkoprsostí, která se mstí.

Je-li první dojem ze stavitelství v západních státech jakási nesolidnost, spočívající v různých tenkých patentovaných stěnách a lehkých konstrukcích, pak nesmíme zapomenout, že dovolují zvětšení nebo láci bytového prostoru na úkor snad horšího vytopení. Naproti tomu u nás zájem o teplý byt byl vystupňován do té míry, že leckde pojem „rodinného tepla“ je spojen s pachem oběda, který se v poledne v kuchyni vařil a je cítit ještě večer v celém domě.

Zdůrazňuje-li se, že v době poválečné bylo potřeba stavět rychle, proč se nepoužívalo podle vzorů západní Evropy a Ameriky skeletové konstrukce a lehké výplňové montáže, které jsou nejrychlejší? Poněvadž nevyhovovaly stavebním rádním! Bylo u nás již tehdy mnoho návrhů, poukazujících na Ameriku a její stavby s dřevěným skeletem. Moderní způsoby impregnace proti hořlavosti a hnilobě, moderní isolační výplně jsou u nás, jak se říká, nevyzkoušené, poněvadž se šmahem odmítají. Zatím co na jedné straně republiky je nadbytek laciného dřeva, které bylo vyváženo do ciziny a dnes pro celni obtíže tam hnije, v Praze větší konstrukce dřevěná je pro svou drahotu nemyslitelná. Zde bylo a je místo národohospodářsky nevyužitě. Naše tuzemská výroba nových stavebních a isolačních hmot se nerozšířila. Ceny její jsou pochopitelně — pro malou spotřebu — enormně vysoké. Ve všem u nás platí rčení, že patrně zeměpisná délka zaviňuje — ač je to proti astronomii — že se u nás později rozednívá než na západě. Na západě je stálý neklid, vždy se něco zkouší, u nás se nedůvěruje, odmítá.

Stalo-li se maso, mléko, obilí pod silou politických machinací dobrým obchodem, proč by také bydlení pod heslem kultury nemohlo být výnosným obchodem? Stavebnictví je nutno opřít o nové zásady. Lidské bydlení nesmí být předmětem nezřízené ziskuchtivosti. Právě tato vlastnost zdiskreditovala krásné posílání architektury na stavební spekulaci a pozemkovou lichvu.

Ing. Mírko Jeniček.

politika

Bedřich Pilc:

Zázraky propagandy

Utopista předpovídá přítomnost.

Je známo, že „usměrnění“ patří dnes k nejoblíbenějším heslům Německa. Pojem usměrnění vznikl ze srovnání s elektrotechnikou: myslící lidé by si vlastně neměli podcebné pojmy přenášeti na své jednání, protože pro ně představují jakousi urážku. Dosud totiž bývalo obyčejem, že se lidská dění oceňovala jinak, než dění v drátech vodících elektrický proud. Snad se lidé až dosud mýlili? Dá se snad člověku, zejména pokud vystupuje v davech, snadněji udati směr, než jsme se dosud domnívali? Je snad možno dnes člověka libovolně uhnísti do jakéhokoliv tvaru, jako by byl z plastilínu — jen když se ho správně chopíme? Je možno člověku vstípati libovolnou náklonnost nebo nechuť, je možno jeho duchovní suverenitu libovolně vypnouti?

Anglický romanopisec Aldous Huxley si položil tuto otázku už před několika lety a dospěl k podivuhodnému vý-

sledku. Huxley je vtipný duch a kousavý ironik. Má živou obraznosť a dar vysledovať tendencie doby, promítnuť je daleko do budúcnosti. Ve svém románe budúcnosti neukazuje oblažujúci proroctví, naopak, podáva hodne tesknou perspektívou. Vymyslí si čertovskú metódu: líči, jak ve veľkém sále leží vedle sebe spící deti, ktoré jsou objektem „hypnopaedie“, vyučování při spánku. Děti se vlastně nepotřebují už nic učit. Základní myšlenky společenské morálky se jim vštěpují důkladněji, než to dokázal proslulý „norimberský trychtýř“ z německých pohádek, jímž se učinnost nalévala do hlavy. Vedle postelí dřímajících dětí stojí mikrofony, jež opakují tichá slova a šeptají spícím dětem do uší stále tatáž slova ve stejném pořádku. Když dítě prociťne, pojalo do sebe jejich obsah tak hluboce, že je navždy vyzbrojeno sobě vštěpenými hesly: tyto věty mu sedí v krvi, žádná moc světa je z ní neodstraní.

Ironik, bohužel, v tomto případě věci nepřeháněl. Školy spánku, o nichž snil, sice oficiálně dosud zřízeny nebyly, avšak obraz lidstva, jak on je vyličil, lidstva formovaného a deformovaného určitou vůlí a zvlášť, nabytí děsivé aktuality.

Demagogie triumfuje. Jak se vštěpují určité mechanické věty v huxleyovské škole do mozků dětí, tak se vlévají už přes dva roky do mozků Němců. Na rozdíl od Huxleye nelehají v postelích, když jsou vystavováni kouzelnému vlivu tisíckrát opakovaných stejných mechanických hesel. A tato hesla se jim nevšeptávají, nýbrž řvou se jim do uší s notnou silou.

Demagogie triumfuje.

Z těch ze všech, kdo se dříve v Německu zabývali politikou, nečetl knihu Huxleyovu jistě nikdo. Ostatně vyšla tato kniha teprve v době, kdy bylo skoro už příliš pozdě.

Tak se v Německu nestaral nikdo o zjev demagogické propagandy, jenž měl později rozhodnouti o historii německé říše, a možná i o dějinách evropské pevniny a celého světa. Hesla byla vštěpována ranami kladiva. Ti, kteří chtěli něco jiného, si toho nevšimli. V naprosté veřejnosti se tu odehrával naprosto tajný proces. Ještě měsíc před tím, než se Hitler chopil moci, nebylo ve světě vážně německé publicistiky, skoro ani jediného vážného člověka, jenž by byl býval ochoten studovati hitlerovské propagační metody, anebo kdož by se od nich byl dokonce dal něčemu přiučiti. A na tomto stanovisku zůstali nepřátelé Třetí říše až dodnes.

Semeno však již vzešlo, k moci a k vlivu se dostali nespočetní lidé, kterým šablonovitá hesla nacionálního socialismu byla vtlačena do hlav. A jejich počet se stejnými metodami ode dne ke dni kvadraticky zvyšuje.

Propagandou získané davy.

Když Hitler roku 1919 vstoupil do německé dělnické strany zámečnicka Antonína Drachslera, bylo metodám jeho propagandy vystaveno jen šest či sedm mužů. Záhy na to založená strana nacionálně socialistická pořádala schůzi po schůzi, v níž šířila svou propagandu. Pak získala časopis „Völkischer Beobachter“, většinou za peníze dané k dispozici generálem říšské obrany von Eppem. Nestarali se vlastně o nic jiného, než o propagandu. Propagandou bylo vytvoření vojensky organizované S. A. (Sturm-Abteilungen), jež sloužila ovšem i zcela reálným cílům: byla základem soukromé armády Adolfa Hitlera. Propagandou bylo vystoupení této S. A. ve všech schůzích, kde každý odporující řečník a každý, kdo se chtěl hlásit k diskusi, byl po výprasku vyhozen.

Tato S. A. byla v německém politickém životě vlastně něčím naprosto novým. Zdálo se však, že Němci na něco

takového už dávno čekali. Její násilnosti nepůsobily nijak odstrašivě: budily pro S. A. mezi Němci pozornost, šířily strach i obdiv, a konečně sympatie a přátelství nejšířších kruhů. Její hesla byla vypočítána na snadné působení na davy; tato hesla byla vtlačována do posluchačů pádnými údery. Nesčetné plakáty, brožury a tiskopisy byly stejné. Politické schůze byly proměněny v lidová povyražení, při nichž byly pořádány produkce vojenského rázu a při nichž hrála vojenská hudba. Propagandou byly všechny řeči, které vůdcové strany pronášeli.

Trvalo to ovšem mnoho let, než se dalo v národě konkrétně zjistiti, jak si tato propaganda byla jista svým cílem. Puč z roku 1923 se sice nezdařil, strana však žila až do roku 1928, kdy měla již 12 poslanců. Roku 1930 jich měla 107. V červenci 1932 jich měla 230 z celkového počtu 607 poslanců. Po propagandisticky mistrovským kousku požáru říšského sněmu při volbách z 5. března 1933 měl Hitler ve svém táboře již 43% všech míst ve sněmovně. Stačila strana německo-nacionální, aby strana národně sociální ve spojení s ní nabyla dostačující parlamentní většiny o 52%. Propaganda zvítězila.

Je v tom systém.

Jak toho malý muž se směšným vouskem pod nosem dokázal? Jakým kouzelným proutkem okouzčil miliony lidí? Podmaňuje tak svou osobností? Není možno se neumát této otázce. Je snad tak strhujícím řečníkem? Kdo ho kdy slyšel, dosvědčí ochotně, že tomu tak není. Hledíme-li na růst jeho úspěchu podrobněji, všimáme-li si jeho příprav a čteme-li jeho knihu „Mein Kampf“, — přesvědčíme se, že má přece jen kouzelný proutek. Sám si ho neuměle vyřezal, tak jak by to byl dokázal kdekdo jiný. Tento kouzelný proutek se jmenuje: znalost psychologie davů, reklamy a politické propagandy.

Tímto tématem se zabýval Hitler velmi podrobně. Je groteskní nehodou světových dějin, že při tom rozvinul tolik psychologické rafinovanosti a tolik ostrovtipu, hodných lepší věci. Zprvu se mnoho učil od svých odpůrců: důležitost propagandy si uvědomil po prvé ve válce. Pochopil, že Dohoda byla na tomto poli ve světové válce daleko před centrálními mocnostmi. Ona učinila z propagandy skutečnou válečnou zbraň, nebezpečně účinnou. Zde se demagog po prvé učil chápat, že věsti cílevědomě propagandistickou kampaň je uměleckým kouskem. Měšťanské strany v Německu, jak si stěžuje ve své knize, „neměly o tomto umění ani ponětí, ačkoliv propaganda může v rukou znalce býti zbraní skutečně nebezpečnou.“ Že tento postřeh je správný, dokázal Hitler bohužel osobně. Může si dnes některý politik dovoliti to, aby Hitlerovy metody propagandy prostě ignoroval? Kdyby tyto zásady byly tajné, bylo by naší povinností vynaložiti všechno, aby se dostaly na veřejnost. Tím spíše, že Hitler o nich mluví zcela veřejně a že dává svým odpůrcům přímo návod k tomu, jak ho budou moci jednou jeho vlastními prostředky jednoho dne porazit.

Hitler tu neudává kouzelných prostředků, předpisuje prostě recepty, vyzkoušené a osvědčené. Kdo chce rozuměti dnešku, musí znáti tyto recepty. Deset let měli státníci německé republiky možnost převzítí tyto metody, když už nebyli dosti bystří, aby je vynalezli. Nevšimli si jich však. Drželi se houževnatě oné metody, která se obyčejně předpisuje ptáku pštrosovi. Chceme-li se u nás chovati jako oni, chceme-li zavíratí oči místo toho, abychom je otevřeli, budeme tím jen provokovati stejný osud, jaký se stal údělem byvších německých demokratů. Je skutečně možno dostati se k moci nad

sedmdesáti miliony lidí podle pouhého receptu? Je možno význam propagandy tak nesmírně přeceňovati? Nemyslím, že by to bylo přeceněním, Hitler ukázal, že jeho propagandistické metody jsou znamenité.

Francouz přemýšlí o tom, jak působiti na davu.

Hitler ovšem není vynálezcem davové filosofie. Ovládá ji každý dobrý agitátor. O její teorii napsal Francouz Le Bon dokonce už před čtyřiceti lety velice důležitou knížku. Le Bon, jenž býval dříve chemikem, totiž vyzoroval, že spojováním dvou či většího počtu prvků může vzniknouti něco nového, co nepředstavuje jen součet složek oněch původních prvků. Obdobný zjev našel i při pozorování davů. Za určitých okolností, jak zjistil, může nabýti shromáždění lidí nové povahové vlastnosti, naprosto se lišící od vlastností jednotlivých účastníků. Osobnost každého jednotlivce při tom vyprchává, jeho city a myšlenky jdou stejným směrem jako myšlenky ostatních. Vytváří se duše davu, jež má vlastnosti naprosto samostatné.

Nepoznali jsme všichni za světové války tuto „duši davů“? Pokusíme-li se otázku této sfingy rozluštit, nevrhne se do propasti, jak to učinila Sfinx z řecké báje, přece však obdaří toho, jemuž se podnik podaří, vládou nad celou říší. Když se Hitler dověděl otázky sfingy, poradil se s rasismem. Ale i v tom byl Le Bon jeho předchůdcem: podle jeho názoru prozrazuje duše davů to, co je všem lidem společno a co lidí navzájem k sobě připodobňuje. Ať jsou jednotlivci sebe rozdílnější, jsou si přece jen podobní ve svých instinktech, vášních a citech a ve všem, co přichází z podvědomí. Obratný přírodopisec měl nápad fotografovati obličej padesáti osob jedné společnosti a vykopírovati je přes sebe tak, že všechny zvláštnosti zmizely a zbyl jen společný základní typ obličej. Stejně i Le Bon se snažil zachytiti typ duše davu. Zkoumal pak, které vlastnosti lidem společné se tímto způsobem objeví a v nich poznával ty rysy, které vyznačují rasu.

Společným znakem této „âme collective“ jistě není inteligence: Le Bon správně zjistil, že člověk v davu ztrácí schopnost vnímati představy zprostředkované rozumem. Naproti tomu reaguje tím více na vše, co apeluje na jeho obraznost a jeho city. V davu ubývá jasnosti vědomí, stejnou měrou, jakou zvláštní vlastnosti jednotlivcovy ustupují průměrným hodnotám celku. Oslabuje se i pocit osobní odpovědnosti. Člověk se prostě proměňuje, projevuje ochotu vzdáti se, dáti se strhnout, obětovati svou vlastní vůli, která jindy byla pýchou jeho vezdejšího života. Už nemá touhu odlišovati se od ostatních, nýbrž touží se připodobniti okolí, napodobovati je. Myslí, cítí a činí totéž, co činí lidé kolem něho: je dán všanc tisíckrát znásobené sugestibilitě, ochotě, dáti na sebe působit. Stačí, abys tohoto podivného tvora, tuto „âme collective“ s rozhodností oslovil, abys se mu upřeně zadíval do očí — a bude tě následovati naprosto bez vlastní vůle, jako slabá žena jde za hypnotisérem.

Hitlerovy recepty.

To Hitler správně pochopil. Neváhal využití svého poznání tak, jak to měl za správné. Muž z Braunau se vypravil, aby se zmocnil německé duše davů, aby ji podmanil tak, jako fakir podmaňuje hada. A to se mu podařilo jedině proto, že znal všechny podvody, jichž při tomto podniku bylo třeba užít. Tyto podvody však byly výsledkem různých poznatků. Jeho myšlenky o této věci, uveřejněné v jeho knize, jsou zcela prosté: řekl bys, že každý, kdo se zabýval propagandou, musil by na ně přijíti také. Je podivno, že k tomu dojde tak

zřídka: nějaký nejasný předpoklad brání mnoha lidem i mnoha politikům v tom, aby se zamyslili nad otázkou propagandy. Je to snad jakýsi pocit slušnosti? Nějaké přehnané, příliš vysoké mínění o ostatních lidech? Jakýsi strach, že by člověk hodnotil člověka příliš nízce? Či doktrinární individualismus nebo nějaká mystická víra v inteligenci lidí a jejich chápavost? Podivný optimismus, jenž se domnívá, že stačí vysloviti jen správné myšlenky, a není už třeba dbáti toho, jakým účinkem budou působiti?

Zabývati se psychologií davů neznamená však naprosto, že by jednotlivec byl podceňován. Zjišťují se jí pouze určité změny, jež za určitých předpokladů působí na jeho duševní suverenitu. Těmito změnami je třeba se zabývat: o tom svědčí nejen úspěch Hitlerův, nýbrž i úspěch všech ostatních velikých agitátorů. Hitler dokázal, zabýváje se těmito otázkami, že je německým člověkem. Vnesl do nich systém. Z historicko-psychologického zájmu ocitujeme několik myšlenek, jež měly zejména praktickou cenu. Jsa dokonalým demagogem, poznal Hitler, jaký význam má složka „dav“: to není věc naprosto nějak samozřejmou. Neupadl v omyl, že by hlásal stanovisko, že jakási svrchní vrstva vzdělaných lidí musí býti v politice důležitějším faktorem, nežli dav, jenž bývá nikoli bezdůvodně nazýván „bezhlavým“. Hitler se nepokusil přesvědčovati lidi agitací od osoby k osobě, nýbrž směřoval k účinku do šíře. Hitler mluví o „neslýchané moci“, kterou ve všech dobách měl dav jakožto nositel „revoluční síly“. Z tohoto důvodu odhadl v propagandě svůj nejdůležitější nástroj k vedení boje. Propaganda je jediným prostředkem, jímž je možno uvést dav do pohybu.

Jak se hypnotisuje celý národ.

„Široké davy národa se neskládají z diplomatů ani z učitelů státovědy“, jak konstatuje tento moudrý demagog banálně a správně, „dokonce ani ne z lidí rozumných a schopných logického úsudku, nýbrž z lidí váhavých a majících sklon k pochybnosti i nejistotě.“ Proto musí každá davová propaganda býti populární a zejména dbáti zákona, jež si Hitler uvědomil velice správně: „Každá propaganda musí přizpůsobit svou duševní úroveň vnímacím schopnostem nejobmezenějších z těch, na něž se chce obracet“. Její duševní výše musí býti tím nižší, čím větší má býti dav, na něž chceme působit. Jde-li však třeba přivést celý národ pod vliv určité propagandy, jako v případě, kdy je třeba vydržeti nějakou válku, je třeba užívati se zejména velkou opatrností všechny důvody, které by kladly jen poněkud vyšší předpoklady na duševní vzdělání.

Tento „zákon trogloidyta“, jak bychom to mohli nazvati, se osvědčil skvěle. Člověk by si z něho však neměl tropit předčasné smích. Neříká nic o duševním standardu davu, mluví jen o formě, jíž je třeba se davu blížiti, chceme-li jej strhnouti. Aby to objasnil, užívá Hitler na jiném místě své knihy srovnání s plakátem: plným právem. I tento výrok, plný stilistických neobratností a chyb, tu uvedeme:

„Umění plakátu leží v obratnosti toho, kdo jej navrhl, upozorniti dav formou i masou. Plakát umělecké výstavy na příklad má ukazovati jen na umění této výstavy. Má zprostředkovati davu představu o významu výstavy („Vorstellung von der Bedeutung der Ausstellung“), naprosto však nemá býti náhražkou tam nabízeného umění. Kdo se chce zabývat uměním samotným, musí studovati o něco více než plakát, pro něho nedostačí ani projíti výstavou. Od něho se může očekávati, že se zahlubá v důkladném zadívání do jednotlivých děl a pak si pomalu vytvoří správný úsudek. Podobně je tomu i u propagandy: jejím úkolem je ukazovati na fakta a dění, jejichž význam teprve tím je posunut do zorného pole davu. Protože její účinek spočívá v upozorňování a nikoli v poučování, musí býti namířena

vždycky spíše na cit, a nikoli na tak zvaný rozum. Vědecké poučení je tu však jenom pro inteligenci, propaganda není vědou ve svém obsahu, stejně jako plakát sám o sobě není uměním.“

Tato — promiňte — zlatá slova by patřila do zápisníku každého politika, zejména proto, že se ukázalo, čeho komunisté svým opačným principem dosáhli: je o nich dostatečně známo, jak se namáhají vstřípiti i posledního nezaměstnanému zásady marxistické sociologie, při čemž se ani v nejmenším nenamáhají ani o to, aby zjednodušili terminologii.

Působiti na cit a říkat stále totéž.

Působení na cit je jedním z jeho hlavních receptů: „Lid je ve svém celku založen žensky. Jeho myšlení určuje daleko méně střízlivá úvaha, než cit. Tento cit však není složitý, je prostý a uzavřený. Nemá velké diference, je v něm jen právo a bezpráví, pravda a lež, láska a nenávisť. Proto pokládá Hitler jakoukoliv objektivitu v propagandě za nebezpečnou.“

„Propaganda nesmí na odpůrci ponechati nic, pranic dobrého. Musí ho ukázati jako černého muže a zlého ďábla. Nesmí ani připustiti uvažování, na které straně jde o spravedlivější věc, neboť tím by bylo možno roztržiti a oslabiti jednotné stanovisko posluchačovo.“

Čím primitivnější jsou citová hnutí, s nimiž počítá, tím větší bude úspěch propagandy. Podle tohoto receptu byla uspořádána celá volební propaganda nacionálních socialistů a zůstala takovou podnes. Od hesel novin „Völkischer Beobachter“, jež vždycky vyvolávala pomstychtivost čtenářů, až po krvelačnou řeč před shromážděnými davy — vždycky bylo vše v tomto jednotném slohu. Při tom bylo třeba bojechtivost vždycky teprve uměle vyvolávati a povzbuzovati, stejně jako u homérských hrdinů.

Násilnosti, na něž si nacionální socialisté tak hojně stěžovali zapomětlivé veřejnosti, začali sami. Před pěti lety bychom byli neuvěřili účinnosti krvelačných hesel jejich novin; dnes už se jen otřese.

Další bod: do hlavy člověka je možno vstřípiti několik stereotypních formulek, které v ní pak utkvějí. „Dav je těžkopádný. Potřebuje určitou dobu, než projeví ochotu vzít na vědomí existenci nějaké věci. Teprve když tisíckrát opakujete nejprostší pojmy, zapamatuje si je konečně. Proto musí býti na konci každé úvahy určité heslo („Schlagwort“). Hitler je proto i proti změnám v propagandě; usilují o ni jen nenávidění blasevaní estéti.“

„Změna je smrtelný nepřítel jakéhokoli davového hnutí politického. Ať je propaganda uspořádána sebe geniálněji, nedojdeme jí úspěchu, nebudeme-li bráti stále stejně ostrý zřetel na zásadní pravidlo: propaganda se musí omezovati na málo vět, které musí ustavičně opakovati. Prvním a nejdůležitějším předpokladem úspěchu je tu, jako u tolika věcí na světě, vytrvalost. Několik málo bodů je třeba opakovati jako hesla, až si i poslední z diváků pod těmito hesly představuje to, co si přejeme. Obětuje-li tuto zásadu a chceme-li se státi všestrannými, rozptýlí se účinek, poněvadž dav nebude moci nabídnoutou látku ani strávit, ani podržeti. Tím se dosavadní účinek oslabí a přivede vniveč.“

Prostředky propagandy.

Hitler těchto zásad skutečně užil s úžasnou důsledností a všemi prostředky. Nejosvědčenějším z nich je řeč. Žádný německý státník před ním toho tolik nenamluvil a nestál před tolika lidmi. Nikdo neoslovoval Němce tak přímo a tak naléhavě. Nikdo z ministrů ani vůdců neměl odvahu k tak cynické demagogii. Nabyl tím větší moci, že Němci v tomto období na podobný typ přímo čekali. Jejich politické nadšení padlo tomuto řečníku nadšeně kolem krku. Po-

čítal tedy správně i po této stránce: že důvěřoval více mluvenému slovu než psanému. Pořídil si k tomu teorii, jež má jen relativní správnost: „Všechny skutečně velké historické převraty byly vyvolány nikoli psaným slovem, nýbrž byly jím jen provázány.“

Slovem působil především na davy: po celé roky mluvil po Německu a říkal většinou stále totéž, až do onoho vrcholu roku 1932, kdy podnikl propagační let, jež mu umožnil zahrnouti Němce hotovou bubnovou palbou řečí. Mluvil v některých městech i několikrát denně. Myšlenky propagandy podřídil vše ostatní: politické i osobní chování, z něhož vznikl vůdcovský mythos, všechna gesta i veřejně známá jednání, úzkostlivě vyvolené symboly hnutí, a konečně i hlaholná slova, jež se všem vstřípila.

Účty správné a nesprávné.

Ukázal se psychologem osudně jasnovidným. Největšího účinku dosahoval brutálními výroky a pohrůzkami, o nichž jeho odpůrci mysleli, že musí straníky odstrašit. „Hlavy se budou kouletí . . .“, křičel roku 1930 krátce po tom, co odpřisáhl v soudním procesu svou legalitu. „Zvítězí-li nacionálně socialistické hnutí ve svém boji, přijde i nacionálně socialistický soud, a říjen 1918 bude odčiněn . . . A pak se budou i kouletí hlavy.“ Tak zvaný kulturní politik Dr. von Leers to v „Angriffu“ veřejně nazval podivuhodným slovem, jež bylo nám všem mluveno ze srdce, vznešený příslib odčinění. Stejně se na věc dívá dnes statisíce Němců.

Demagog dneška ví, že jen jedna věc je pro něho nebezpečnou: stane-li se lhostejným. Po této stránce se podobá i oně druhé stejně problematické figuře dneška: filmové hvězdě. Sensece je jeho elementem a předpokladem jeho působení. Čím brutálněji vystupuje jako silný muž, tím méně pociťují jeho diváci k němu odpor: je tomu stejně jako u boxera. Nacionální socialisté dovedli vždycky rozplaměnovati nadšení a pobouření. Roku 1931 padly sociálně demokratické vládě v Hessenu do rukou strašné plány tamějších nacionálních socialistů. Byl to akční plán pro případ revoluce. Státní moc měla přejít na S.-A. Odstavec po odstavci se jednotvárně končil jednotvárným: bude zastřelen . . .

Bylo zajímavé pozorovati skutečný účinek tohoto dokumentu. Na levici se domnívali, že tato listina přinese snad konec nacionálně socialistického převratnictví. Při nezávislém pozorování však bylo již tehdy možno poznati, že tyto zlé hrozby nejen nepolekaly, nýbrž daleko spíše fascinovaly. Toho si patrně nacionální socialisté přáli, a to se krylo s linií jejich propagandy.

Velká linie.

Všechn rozmanitý účinek podobné propagandy by se patrně rozplynul vniveč, kdyby se nekonala podle generálního plánu. Hitler skutečně vždycky zdůrazňoval, že jednotná linie propagandy je nade vše důležitou.

„Čím větší bude linie této propagandy, tím psychologicky správnější musejí býti předpoklady její taktiky.“

Má pravdu v tom, nazývá-li propagandu nejnebezpečnější zbraní a povznáší-li ji současně na vyšší umění? Vždycky znovu zdůrazňuje, že propaganda za války „znamenala poslední chléb nezaměstnaných politiků a ulejků, ačkoliv má ve skutečnosti být polem činnosti lidí právě nejschopnějších.“

Aby zajistil souvislost a účinnost propagandy i pro budoucnost, zřídil ono propagační ministerstvo, jemuž podléhají všechny publicistické projevy, rozhlas, divadlo i film. Tím stala se z něho centrála pro působení na lid. Že se tam uplatňují stejné propagační principy, s nimiž se Hitler dostal k moci, pro to je nespočetně příkladů. Jak soustavně se

tam pracuje, je možno poznati z jedné podrobnosti. Jedno z nejdůležitějších oddělení, jež má na starost „slavnosti, slavnostní pochody a plakátové kampaně“, je řízeno reklamním odborníkem Egertem, jenž byl povýšen na ministerského radu. Že k tomu došlo a že nestojí v čele státu filosofové, nýbrž reklamní šéfové, to je jakoby apokalyptickou visí nějakého zruďnělého, apokalyptického amerikanismu.

Felix Burger:

Kdo bude stát v čele německé armády

Je to zajímavá shoda: v okamžiku, kdy prochází tiskem zpráva, že Hitler povolává zpátky generála von Seeckta, téměř už 70letého, aby jej postavil v čelo nového německého generálního štábu, je unášen z Basileje a postaven před lidový soud novinář Berthold Jacob, onen fanatický odpůrce německého zbrojení. Náhoda?

Málokdo ví, že to byl Jacob, který přispěl k pádu Seecktovy v lednu 1926. Jeho korespondence uveřejnila zprávu, že s vědomím Seecktovým slouží v říšské obraně dobrovolně hohenzollernský princ. V zápětí přišla rozhořčená dementi z Bendlerstrasse; Jacob setrval pevně na svém tvrzení a dokázal, že u 7. pěšího pluku slouží Hohenzollern jako důstojník, udal místo, a Seeckt musel skřípaje zuby to doznati. Koncem aféry byl odchod generála von Seeckta. Zuře, odešel do ústraní. Nyní se vrací, a Jacob je ve spárech režimu.

69 let se musel dožít Šlesvičan, až dosáhl konečně mety, o niž usiloval s celým zaujetím více než 40 let. Jeho životní dráha je přímá. Kadet, praporčík u alexandrovského pluku granátníků, důstojník, akademie — potom povolán do generálního štábu. Ještě před vypuknutím války se stává náčelníkem štábu 3. armády. V této funkci je přidělen r. 1914 armádě Kluckově, velí posícním bojům na Aisně. Roku 1915 v bojích u Soissonu dobývá prvního zřejmého osobního úspěchu. Mackensen je upozorněn na mladého důstojníka generálního štábu a prosadí, aby byl přidělen k 11. armádě. Zde připravuje horečné tažení na frontě haličsko-ruské. Průlom u Gorlice je jeho dílem. Potom odchází do Srbska a Turecka.

Zhroucení ústředních mocností v roce 1918 ho zastihuje na východě. Dává se jako Hindenburg a Groener k dispozici novým pánům. Není pučistou, je to chladně odvažující počtář. Snaží se zabránit pokusu nadporučíka Rossbacha, jenž chce ukrásti říši armádní sbor. Posílá do Tylže k Rossbachovi majora Hesse, náčelníka štábu vých. Quastovy armády. Tu dojde mezi nimi 30. října 1918 k historickému rozhovoru. Hess zapřisahá Rossbacha, aby setrval v rámci loyality, avšak Rossbach prohlašuje: „Podrobíme se jen násilí!“ (A je později kopírován neschopným republikánským ministrem.) Rossbach ovšem odtáhl se svými lidmi do Pobaltí, Seeckt ho nemohl zdržeti. Seeckt se dostává do říšského ministerstva obrany.

Za republiky.

Stal se Seeckt přesvědčeným republikánem, on, jenž sloužil 40 let monarchii?

„Generálové republiky jsou ve svízelné situaci. Vyšli většinou z monarchie, kde byl panovník i nejvyšším velitelem, jenž měl nejvěrejší porozumění pro úkoly svého generálního štábu, jsou nuceni náhle se přeorientovati, musí se státi politickými generály, kteří umějí vyjednávat s mluvčími veřejného mínění. Musí předstíratí úctu k parlamentní vládě, jež je jim do duše protivná, odporuje jejich vzdělání, jejich kázni, jejich světovému názoru, ba musí se přizpůsobovati i demokratickým mravům, účastniti se i jednání parlamentu, a přátelsky hovořiti s poslanci a pány tisku. Nač? Maření času a zbytečná ztráta práce. Z vojenských a technických věcí nerozumějí tito pánové většinou ani slůvku.“

Tak načrtává Wilhelm Herzog situaci francouzských důstojníků generálního štábu před propuknutím Dreyfusovy aféry. A tato slova se hodí navlas i na situaci generálů mladé německé republiky. Ani Seeckt se nestal přesvědčeným republikánem jako snad generálové Reinhardt, Deimling, Schoenaich. Považoval toliko za užitečné v zájmu obnovy armády, aby se přizpůsobil „demokratickým mravům“. Uvidíme hned, jak se choval v rozhodujících hodinách republiky.

Doba pučů.

Gustav Noske byl říšským ministrem obrany, Baur říšským kancléřem. Tu přicházejí Jobovy zvěsti o puči Ehrhardtovy brigády, jež vpadá do Berlína a chce zajmouti vládu. Zažene říšská obrana věrná přísaze pučisty palbou kulometů? Noske si zavolá své generály. Generál von Seeckt, s nezbytným monoklem, vyzáblá úzká lebka, a generál Reinhardt, generálové von Owen, v. Oldershausen, admirál von Trotha, major von Gilsa, novopečený sociální demokrat, Rauscher a z politického oddělení major von Schleicher: zasedají v rozhodné noci před propuknutím Kappova puče za předsednictví Noskova. Generál Reinhardt je jasný a jednoznačný: konflikt mezi přísahou na prapor a kamarádství, je krušné zajisté jednat; přesto musíme vystoupiti proti povstalcům se zbraní v ruce. Není neutrality pro říšskou obranu. . . . Po řeči Reinhardtově tísňivá pomlka. Potom mluví von Seeckt. Zrak upřen na Noskeho, skřípavý hlas, poněkud chraptivý vzrušením: „Nemůže přece býti řeči o tom, aby bojovala říšská obrana proti říšské obraně.“ Příkře a přímo se obrátí na Noska osobně: „Máte, pane říšský ministře obrany, úmysl nechati dojíti u braniborské brány k bitvě mezi vojsky, která zápolila před půldruhým rokem rámež na rameni s nepřítelem?“ Neodvážil se příliš daleko? Nespustila sfinga škrabošku? Už uhýbá, prohlašuje věrnost vládě, odmítá energicky vládu pučistů, avšak — otevřený boj je prý nemožný. . . . Seeckt způsobil rozhodnutí v této poradě. Až na majora von Gilsu a Reinhardta s ním všichni souhlasí, a ráno opouští vláda Berlín, prchá do Stuttgartu. Seeckt zůstává seděti s klidnou duší v Bendlerstrasse.

Sedm dní trvá sláva Kappova. Nikoliv říšská obrana, ale obecná stávka dělnictva, aktivita republikánů zahání pučisty. Místo aby vyplnil mohoutnou silou monarchistické býlí, propouští Ebert vzpouzejícího se Noskeho, povolává místo něho za říšského ministra obrany demokrata Geeslera, který učiní Hanse von Seeckta náčelníkem armádního vedení. „Mnohem nebezpečnější nežli tajemná činnost reálných politiků v generálním štábu je pokrytectví měšťáckých republikánů, je mlčenlivost jejich tisku a úmyslná nekritičnost jejich parlamentních zástupců. Jejich povinností jakožto zástupců národa by bylo bývalo, nechtěli-li býti jen frázovitými mluvky pacifismu, aby žádali vysvětlení o tom, co se dělo v generálním štábu. . . . Nikdo nic nechtěl, nikdo neprotestoval.“

Seeckt se stal neomezeným pánem v Bendlerstrasse.

Co je jeho programem, co chce? 18. března 1920 vydává jako nový náčelník armádního vedení první provolání důstojnickému sboru. Stručné věty, avšak mnoho říkající, třebaš nikoli mnohoznačné. „Důstojnický sbor říšské obrany prožívá osudovou hodinu. Jeho chování v nejbližší době rozhodne o tom, podrží-li vedení v novém vojsku či nikoliv. Zároveň se tím rozhodne, zdaří-li se říšské obraně zachovati z minulosti, co je cenného do činné přítomnosti pro jasnou budoucnost.“ Tohle je jeho program: „co je cenného z minulosti“, pruská tradice, obecná branná povinnost a „jasnou

„budoucnost“ nelze vyložit jinak, nežli jako obnovu toho, „co bylo cenného z minulosti“. Vyzývá důstojnický sbor k rozvaze a chytrosti. „Z četných příznaků vyrozumívám, že si mnozí příslušníci říšské obrany ještě neujasnili situaci, do níž jsme se dostali březnovými událostmi, že musíme nésti následky, jež napáchala — politická krátkozrakost.“ Tu vidíme, jak je Seeckt dostatek chytrý, aby odhadl poměr sil a aby řekl svým důstojníkům: ještě nejsme tak daleko. Proto ho ani nenapadá, aby trpěl nebo dokonce zapomněl takové události. Zná však tíseň a starosti všech.

Začíná tichá práce na budování. Seeckt považuje za svou úlohu, za německý plán to, co se teď splnilo a co pochází z jeho hlavy: vybudovati říšskou obranu jako stín velké německé armády — kostru, do níž narukují kádry, až věc dospěje tak daleko. Generál Barthélemy, který působí v Berlíně u mezispojenecké vojenské kontrolní komise, pozná tento plán zrovna tak jako anglický generál J. Morgan:

„Zdá se jasné, že byl vypracován plán, jak zmařit hlavní zásady smlouvy a podle tohoto plánu lze souditi, že za nim stojí neobyčejně schopný, bystrý duch.“

Tak píše Morgan vyššímu členovi anglické armádní rady a připojuje roku 1924:

„Dnes není pochyby o tom, či duch to byl — a jest. Je to generál von Seeckt, muž, který je asi s to vrhnouti ještě do příštích pěti nebo deseti let mocný stín na tvářnost Evropy.“

Nazývá jej „novým Moltkem“, „mužem silného charakteru“, vynikajícím vojákem, jehož postup za války byl stejně bezpříkladu rychlý jako zasloužený. V něm spatřuje náčelníka onoho velikého generálního štábu, který měl po válce zaniknouti, a uzavírá své úvahy o Seecktoví:

„Kdybych byl Němec a vlastenec, sklonil bych se před generálem Seecktem jako před „největším ze všech jejich Římanů“. Scharnhorst sám byl malý ve srovnání, neboť jeho úloha byla nesrovnatelně prostší. Když obrátil odzbrojovací klausule tylžské smlouvy v Napoleonův neprospekch, měl mnohem lehčí úlohu nežli Seeckt, když obracel odzbrojovací klausule versailleské smlouvy.“

Seeckt utvořil Černou říšskou obranu (illegální útvary říšské obrany), a mohl se pochlubiti roku 1922, že nemá nikdy potíže s říšským ministerstvem financí. Říšská obrana se vyvíjela za jeho vedení v stát ve státě. Seeckt byl skutečný ministr obrany. Metodicky budoval, co rozbila versailleská smlouva. Upadáje často v neporozumění u mladých nacionalistů, získal si sympatie prvního říšského presidenta Eberta. Když pravil Ebertovi jeho straník, jakou má nedůvěru vůči tomuto staropruskému typu, jako je Seeckt, odpověděl prý Ebert: „Ale, co chceš? Je vůči mně naprosto loyální.“

Boj o Poruří přivedl říši na pokraj propasti. Inflace bíčovala masy. V říjnu 1923 byla odevzdána po prvé na základě článku 48 říšské ústavy veškerá státní moc do rukou říšské obrany. Generál plukovník von Seeckt se stal

diktátorem Německa.

Zjednal rychle pořádek. Ale ne tam, kde by to měl učiniti. Konflikt Bavorska s říší rozluštil tím, že zahnal saské a durynské socialisticko-komunistické koalici vlády z jejich úradů, že dal v Berlíně zabavit letáky proti hrožícím židovským pogromům. Avšak proti Bavorsku netáhl. Pod generálním státním komisařem von Kahrem se ustavila diktatura bavorských partikularistů; v Kestříně se pokusil o puč major Buchrucker, velitel Černé říšské obrany, který byl nyní, povýšen na plukovníka, rovněž přijat do nové organizace vojenské. Proti němu nařídil Seeckt, aby táhl plukovník Gudo-

vius. Buchrucker se musel podrobiti, byl odsouzen na deset let na pevnost, z čehož si odpykal čtyři léta.

Seecktovo jednání zmátlo Všeněmce. Měli pocit, že je von Seeckt zradil, neboť 24. září 1923 se dostavil k tajuplnému generálovi soudní rada Claass a pokusil se ho získati pro svůj puč. Seeckt poznal nevhodnost zrovna tak jako při puči Kappově. Odmítl a hrozivě dodal za rozhovoru, že bude střílet do posledního náboje i proti pravici. Tak došlo na počátku roku 1924 k pokusu atentátu na Seeckta, který se stal tímto způsobem, docela neprávem, mučedníkem republiky. Atentát se nezdařil, pachatelé byli zatčeni.

Rozbouřený rok 1923 pobořil Seecktův plán.

Černá říšská obrana

se už nedala zapírat. Její pevnou organizaci prozradil major Buchrucker ve spise, který vyšel roku 1928 v berlínském nakladatelství Kampf pod názvem: „Ve stínu Seecktově, dějiny Černé říšské obrany“. Náčelník armádního vedení, jimž nebyl nikdo jiný nežli generál pečoty von Seeckt, měl dva odborné spolupracovníky, jednoho pro úřad vojenských těles, to byl podplukovník von Schleicher, a jednoho referenta pro Černou říšskou obranu, to byl hejtman Ott. A tak tomu bylo i dále u skupinových velitelství, u velitelství branných krajů atd. Jen u velitelství branného kraje III. měla Černá říšská obrana sílu 18.000 mužů.

V souvislosti s Černou říšskou obranou byly fémové vraždy, které byly vytaženy na světlo veřejnosti poddůstojníkem Černé říšské obrany, pozdějším novinářem Karlem Mertensem a Bertholdem Jacobem. Seecktovi nebylo možno se v této době přiblížiti. I když Jacob napsal do Weltbühne: „Schulz má nárok na řádného soudce, ten však nesmí pustiti se zřetele, že nadporučík prováděl toliko rozkazy a že by bylo třeba vedle něho posaditi na lavici obžalovaných aspoň hejtmána Keimera a plukovníka Bocka, pravděpodobně však i plukovníka von Schleichera a generála v. Seeckta.“ Tehdy nepodal Seeckt, jediný z napadených důstojníků trestní oznámení. 2. března 1926 musel Gessler fémovému výboru říšského sněmu konečně podati pamětní spis o Černé říšské obraně a zastati se Seeckta. Pamětní spis se snažil přikrášliti události, ale major Buchrucker byl rozhořčen nevěrou generality říšské obrany a načepoval říšskému sněmu čistého vína. Nestalo se nic, leda že došlo k množství fémových procesů, v nichž byli odsouzeni vykonavatelé, avšak příliš mírná republika a mocná ruka Seecktova uvedly tyto „závodní úrazy“ brzy zase do pořádku. Ubohé stvůry, zkrachované existence byly obětí fémových skandálů.

Seeckt se plánu nevzdal. Jestliže to nešlo s Černou říšskou obranou, utekl se k dobrovolníkům, až kloptl o malého hohenzollernského prince. Roku 1926 byl propuštěn se všemi poctami.

Seeckt, který vyložil ve své knize „Myšlenky vojákovy“ své názory o staropruských vojenských ctnostech, o nutnosti, aby byly „hodnoty minulosti zachráněny pro světlou budoucnost“, byl nazýván východně orientovaným štábním důstojníkem. Podle domnění bylo to možno doložiti tím, že zřídil v Rusku opěrné body pro německý válečný průmysl. Jestliže však dnes poslechl Hitlerova zavolání, lze z toho souditi, že je orientován toliko německy, ba velkoněmecky. Parlamentarismus mu byl proti mysli. Dal se sice roku 1930 zvoliti do říšského sněmu jako člen německé lidové strany, avšak v tomto prostředí, kde všechno nebylo poslušné, kde se mělo debatovati s protivníkem, cítil se naprosto nešťasten. Vzdal se mandátu a vyhověl pozvání do Číny, aby tam reorganizoval armádu.

Seeckt je typ konstruktívneho štábného dôstojníka. Obnova nemeckej armády je jeho najvlastnejšou zásluhou. Väčšina dôstojníckeho sboru mu porozumela. Neupadol tak ako Schleicher do chyby, že by chcel vzíť do rukou otěže politického osudu země, jeho krátke údobí parlamentní ho poučilo, že by na parlamentním parketu sklouzl. Dnes vidí dokončeno to, co vyjádřil 18. března 1920 tak slibně ve svém provolání. Svě tehdejší domnělé odpůrce, své útočníky a své poražené vidí teď pochodovati sjednoceně za lomeným křížem. Zůstal určitě jako Hindenburg monarchistou, avšak nad státní formu — to dokázal roku 1918, když přešel k novým pánům — je mu nemecká armáda, již zasvětil, jak říká, svůj život. Lze-li se dívat na jeho návrat jako na vzpruhu nebo brzdu války, kdo by to dovedl říci u Seeckta? Chladný počtář bude zkoumati vojenské síly, jejichž vrchní velení je mu svěřeno a jako v oné noční konferenci z 12. března 1920 oznámí jasně, věcně, po důkladné úvaze svůj názor. Strategie však, jako u mnoha generálů, i u něho, toho je se třeba báti, zvítězí nad politickým rozumem.

literatura a umění

Dr. Jan Löwenbach:

Hudba před plátnem

Nedávno vyložil tu B. Martinů své názory o dnešní opeře a ukázal, že opera se může vymanit z tíživého a epigonského područí Wagnerova a že není nutno, aby se operní hudba spokojila dosavadní služebností symfonickou nebo psychologickou. Její postavení může být úplně samostatné, aniž tím opera jako útvar scénický je znemožněna. Ve svém díle „Hry o Marii“, které zatím provedlo Zemské divadlo v Brně, Martinů skutečně také podal praktický a zdařilý důkaz, že své názory dovede vtělit ve slohově čistý a současné posluchače uspokojující umělecký čin.

Byl bych jednou rád slyšel, a to nejraději od skladatele jasně uvažujícího, jako je Martinů, jak si představuje funkci hudby ve filmu. Nyní však mohu říci, že vlastně myšlenky, které Martinů rozvedl, důsledně provedeny a aplikovány na film, musí vésti také k ujasnění, jaké asi úkoly a poslání má hudba ve filmu.

První, co by si tu skladatelé měli uvědomiti, je, že

film není opera.

Hudba, které bylo užíváno v němém filmu, byla po většině hřešením proti duchu svatému. Každý kapelník v biografu k filmu, který právě běžel — ať jeho námět byl jakýkoli — vybíral si prostě ze zásob své „kinothéky“ k té neb oné scéně skladbu, kterou podle svého vkusu považoval za nejvhodnější. Praskni oko nebo sluch! Tak jsme třeba zažili, že při bojích na západní frontě zněla ze salonního orchestru Wagnerova jízda valkýr, při mořské bouři téma ze Smetany „Vltavy“ atd. Nemluvím ani o tom, že v místech tanečních (jichž bylo, jest a, bohužel, ještě i bude ve filmech dosti) byl zpravidla rytmus v hudbě protichůdný k rytmu ve filmu. Takových přímo fyzicky bolavých míst bývala při němých filmech celá řada. Hudba k němému filmu závisela tedy v počátcích (a byly dlouhé!) od vkusu či nevkusy kapelníků a od jejich náhodných archivních zásob. Že jsme přítom-

zažívali nejgrotesknější situace a nejrůznější útrapy, netřeba doličovat.

O malé poznání se situace zlepšila, když jednotlivé výroby filmové začaly už za vlády němého filmu předpisovati nebo doporučovati pro určité scény též hned doprovod určitých skladeb. Že i tu docházelo k nemožným kombinacím, je samozřejmo, neboť výrobci a jejich rádcové rovněž sami zpravidla neměli pro věc lepšího pochopení než kapelníci. Ostatně jest předem zavrhnouti pro film užití hudby vzniklé za docela jiných předpokladů a k docela jiným účelům. Trvalo velmi dlouho, než si filmaři i skladatelé uvědomili, že

film si žádá hudby svéprávné.

Tím není řečeno, že hudba pro film musí odmítnouti všechny své dosavadní zákony a výboje a přizpůsobiti se hodně hluboko požadavkům statisíců neznámých filmových návštěvníků, t. j. státi se co možná populární a vulgární, sentimentální a šlágrovitou. Ale znamená to, že skladba, která může být dobrá v opeře, v koncertě nebo v intimním kruhu komorní hudby, nemusí a někdy ani nemůže být k potřebě ve filmu. (V této souvislosti netřeba se zajisté šířiti o tom, že pro film jest zásadně neupotřebitelné prosté převedení operní hudby jevištní, jako se u nás na příklad stalo s „Prodanou nevěstou“.) Proto tu i tam filmoví výrobci k filmům objednávali zvláštní hudbu a dokonce se našli — zejména v cizině — i vážní skladatelé, kteří s menším či větším zdarem (Hindemith, Auric) se pokusili o nový hudební doprovod němých filmů.

Používání starších a zejména t. zv. oblíbených skladeb zůstávalo však pohodlným pravidlem. Tyto snahy vyvrcholily ovšem v požadavek stejně zbytečný jako nesplnitelný: aby skladatel složil hudbu, která by od A do Z doprovázela celý film. Vznikly tak skladby stejně účtyhodné jako v praxi neúčinné a těžko použitelné (u nás na př. Nedbalova a Křičkova hudba k filmu „Svatý Václav“), poněvadž jednak improvizovaná synchronisace není v praxi dosažitelná, jednak ani není žádoucí, aby celý film měl hudební doprovod. „Musik wird störend oft empfunden, zumal sie mit Geräusch verbunden.“ I mlčení je krásná věc, zejména ve filmu. To platí o hudbě stejně jako o dialogu.

Novější produkce filmová také brzo pochopila, že se s tímto požadavkem jakéhosi „symfonického“ filmu dostává na scestí. Ale obrátila se hned na cestu, která je snad ještě horší. Spokojila se jedním, dvěma čísly — nejčastěji šlágry — pro celý film a vrhla se na výrobu filmových operet, dosud nejhoršího a nehloupějšího genu, který úpadkový film mohl vytvořiti.

Všechny tyto typy filmové hudby byly vlastně již zde a zůstaly na programu filmové produkce i nadále, když se objevil a pole ovládl jako technická novota zvukový film, který však přinesl novou obtíž:

problém zvukový.

Všecko, co v tomto listě nedávno napsal Stokowski o vadách reprodukce rozhlasové, platí ve zvýšené ještě míře o reprodukci filmové. Film němý jako výrobek chemicko-optický má za sebou dlouhý přípravný vývoj a jako produkt plošný a dvojbarevný rozřešil již své technické chyby a problémy. Jakmile však přistoupil zvuk se svými složitými chemicko-elektricko-magneticko-opticko-akustickými problémy bezvadně-

ho příjmu a čisté projekce, nastaly nové úkoly, které dosud ještě ani zdaleka nejsou rozřešeny. Vzpomeneme-li si dnes na první zvukové filmy („Singing Fool“ a „Show Boat“) a na toporný flašinetový zvuk jejich hudby, seznáme, že sice zvukový film téměř bezvadně rozřešil otázku synchronisace, že však zvuková stránka reprodukce je dosud vlastně tam, kde byla ve svých počátcích. Zvukový film prostě ještě nedovede reprodukovati zvuk skladby tak, jak byla napsána, a po této stránce je na tom ještě hůř než rozhlas. Nejenže vrchní tóny nezni, nejenže zní celá řada tónů a šramotů vedlejších, ale co je hlavní: barva jednotlivých nástrojů jest úplně skreslena a nedá se dosud bezvadně zachytit. Jen zvuk některých nástrojů podává se v přibližně stejné barvě, ale v celku lze říci, že filmová reprodukce hudby je dosud nedokonalá, často groteskní skreslenina původní skladby. Někteří výrobci a skladatelé to pochopili a použili této vlastnosti filmové reprodukce právě při výrobě kreslených grotesek (hlavně v Americe), které dosud skutečně přinesly nejlepší typ hudby filmové. Tato skupina filmů snaží se karikovaného zvuku využití nejen jako zmocňujícího doprovodu groteskních figurek a situací, nýbrž zbavila film protivné sentimentality a nepřecpává jej hudbou zbytečnou. A hlavně: dostala hudbu a film na společného jmenovatele, a tím jest

filmový rytmus.

Nezapomínejme, že vteřina ve filmu trvá pro diváka mnohokrát déle než v divadle a aspoň šedesátkrát tak dlouho jako ve skutečnosti. Bezvadná synchronisace rytmu optického a melodického je základním požadavkem filmové hudby — a to nejen u filmu groteskního, nýbrž i u filmů vážných. Druhé, co pochopila filmová groteska, je to, že používá — zpravidla dost vtipně — též stylisovaných zvuků nehudebních jako vhodného kontrastu a vůbec si uvědomila zákon kontrastu a střídání jako nezbytný prvek i zvukové stránky filmu. Jako v jiných směrech, tak i zde evropský film by se mnoho mohl ještě učit od filmu amerického. Kromě několika zdařilých pokusů francouzských (zejména Clairův „Milion“) nemáme v evropské produkci nic hodného pozoru, co by se dalo po hudební stránce postavit po bok některým americkým groteskám filmovým.

Zejména filmy německé a, bohužel, i mnohé filmy české, se svojí přehnaně odporou sentimentality a vulgárností jsou odstrašujícími příklady filmového zbahnění i v oboru hudby.

V dosavadní filmové praxi máme dostatek příkladů, že co se týče hudby,

absolutní kvalita a filmová hodnota

nejdou pojmy, které by se vždy kryly. Zmínili jsme se svrchu o Nedbalově a Kříčkově hudbě k „Sv. Václavu“. To není hudba o sobě špatná. Naopak: některé pasáže jsou dokonce velmi zdařilé. Ale je jí příliš mnoho, jako celek je příliš vážná, zdržuje filmové tempo, a pro tento film je jí škoda. Smetanova „Prodaná nevěsta“ je hudba jistě z nejcennějších a nám nejmilejších. Ale pro zvukový film byla použita nevhodně a její podstatná chyba byla, že v původní podobě se ukázala elementem převážně zpomalujícím. Taková scéna jako na př. „Věrné milování“ je filmově nemožná. Divák seděl jako na jehlách a přesvědčil se, že věrné milování může býti někdy hodně nudné. Naproti tomu jsou fil-

my s hudbou filmově velmi vhodnou (zase se vracím hlavně ke Clairovi, dále na př. Weillova hudba k „Zembrácké opeře“ — oproti původní opeře ovšem z gruntu přepracovaná!), jejichž absolutní kvality nejsou nijak nadprůměrné. Hlavní zásadou musí být, že hudba nesmí filmový charakter díla rušit a tempo filmu zdržovat. Rytmičká místa musí rytmus vyzdvihovati, u míst klidných musí se hudba spokojit především funkcí zvukové kulisy a vystříhat se zpomalujícího rozvíjení protifilmového.

Byly doby, kdy vážní čeští skladatelé považovali pod svou důstojnost psáti hudbu pro film a přenechali úplně pole šlágristům a hudebním kasařům. Zdá se, že nahlízejí již oni i někteří výrobci svoji chybu a některé pokusy z posledních let (Martinů, Ježek, Škvor, Burian) nasvědčují, že mladší generace si uvědomuje své úkoly a povinnosti i v tomto oboru.

Co říkají filmoví estetikové.

Dosavadní literatura o filmu obírá se hudební otázkou dosti chudě. Nicméně lze leccos z toho, co bylo právě naznačeno, i v ní ověřiti. Béla Balázs ve své poněkud feuilletonistické knize „Der Geist des Films“ obírá se na několika stránkách funkcí zvuku a hudby ve filmu.

Ale Balázs podceňuje prozatím (1930!) technickou nedokonalost zvukové aparatury a domnívá se, že problémy zvukového filmu vznikají z neškolenosti našeho sluchu. Ostatně i Balázs uznává, že dosavadní neuspokojivý stav vyplývá částečně též z nezvyku a že počáteční obtíže nejsou ještě nepřekonatelnými překážkami. Dobře postřehuje, že technické možnosti zvukového filmu mají za následek i řadu uměleckých možností takové speciální působivosti, jaké v jiných oborech nelze docílit. Ovšem domnívá-li se Balázs, že doprovodní funkce hudby ve filmu je skončena, jest na omylu. Naopak: zde teprve pravá úloha hudby začíná, a jestliže Balázs konec konců dospívá k názoru, že hudba může ve filmu míti funkci nikoliv již jako pouhý doprovod obrazu, nýbrž naopak, že sled obrazů bude často spíše doprovodem hudby, je v tom jistá nedůslednost autorova, i když s tímto výsledkem možno plně souhlasiti.

Pro toto zásadní stanovisko nezavrhne sice Balázs t. zv. hudebních vložek, ale dobře usuzuje, že sto-percentním zvukofilmovým motivem je jen takový, který je možno vyjádřiti a rozvinouti právě jen ve zvukovém filmu a v žádné jiné formě.

Několik správných postřehů má také Arnheim v knize „Film als Kunst“. Také on ukazuje, že pro hudbu filmovou musí se časem vyvinouti zvláštní technika, která by se přizpůsobila časoměrným požadavkům filmu a jeho rytmu, hudba, kterou bych sám nazval „náznakovou“ oproti hudbě psychologující a otrocky doprovodné. Arnheim nezavrhne doprovodnou hudbu zúplna, ale žádá od ní především, aby nerušila, nýbrž aby byla pokud možno nepozorována a aby její funkce vedla ke zintenzívnění živlu optického. Arnheim přirozeně věří, že jsou a ještě se najdou skladatelé, kteří dovedou napsati prostou hudbu, zdůrazňující rytmus a náladový obsah filmu, aniž by se vzdávali uměleckého původu. Zdůrazňuje nutnost užší spolupráce mezi režisérem a hudebníkem, jejíž podmínkou ovšem jest, aby akustická kalkulace již od prvopočátku byla vzata v úvahu jako podstatná podmínka a součást celého filmového utváření.

Je vidět, že teoretikové nedospěli sice ještě příliš daleko za základní postřehy a požadavky, ale že přibližují hudbě ve zvukovém filmu daleko větší možnosti a důležitější funkce, než jí dosud se strany výrobců a skladatelů byly přiznávány.

do ba a lidé

Karel Scheinpflug:

„Národní listy“ včera a dnes

III.

Proti hradu.

Po výpovědi bratří Čapků byl jsem chvíli na vahách, neměl-li bych se také ohlédnout po jiném místě. Příčin k nespokojenosti bych měl více než jen onu srážku pro pražské listopadové bouře. Již delší dobu znepokojovala mne nepříjemná tendence, jež se časem projevovala v „N. L.“ od propuštění vlády Kramářovy. Míním zaujetí listu proti presidentu Masarykovi a ministru Benešovi.

Nejprve, jako by zkoušela půdu, tato zaujatost se projevovala drobnými narážkami ironického rázu, pak nejasnými nápověďmi, budícími různá podezření, pak se osmělovala k přímým, ostrým výtkám a konečně si zabouřila v divokých útocích. Rozumí se, že bych se nebyl pozastavoval nad věcnou kritikou zahraničního ministra, jež musí být v demokratickém státě dovolena i proti nejzasloužilejším státníkům, ba ani nad ideovou kritikou projevů, jimiž president Masaryk zasahoval do našeho veřejného života; ale zde se to dalo obyčejně anonymně a často formou nevěcnou i neslušnou, posměvačnou, snižující. Vůči panu presidentovi se s počátku přece ještě zachovávalo jakési dekorum, v r. 1920 i 1921 přinášely „N. L.“ v den jeho narozenin oslavné úvodníky a feuilletony, v nichž oceňovány jeho zásluhy a uznáváno, že je hlavním tvůrcem naší republiky. Proti ministru Benešovi postupovalo se však hned od začátku bez rukaviček. O jeho činnosti diplomatické mluvilo se buď odmítavě nebo pohrdavě, jeho zásluh o naše osvobození vzpomnělo se tuze zřídkka, zato se na něm velmi pilně objevovaly chyby, často domnělé. Od jeho francouzštiny až k jeho důvěře v Společnost národů nic na něm neuspokojovalo diplomatické kritiky „N. L.“. Když některý v zeměpisce chabý cizinec umisťoval naši republiku na Balkáně, byla tím ovšem vinna Benešova neschopnost propagační; na úpadku našeho vývozu měla arci spoluvinu Benešova zahraniční politika; když však zahraniční ministr projevil úmysl obnoviti v zájmu našeho zahraničního obchodu diplomatické styky se sovětským Ruskem, uvrhl na sebe podezření ze zrady slovanství. Jeho obrana proti divokým útokům cestovatele Friče byla v „N. L.“ potlačena, ale jedno tvrzení z této umlčené obrany bylo v zápětí označeno v odpovědníku listu za nepravdu. A o jeho procesu s majorem Čerenským bylo referováno způsobem tak stranickým, že to u informovaných čtenářů mohlo podkopati vůbec důvěru v zpravodajství listu. Jako kolektivní označení presidenta Masaryka a ministra Beneše raženo slovo „hrad“. A to slovo „hrad“ nebo „hradní“ mělo význam

tak hanlivý, jako málo jiných slov v novém slovníku „N. L.“.

Spor o Těšínsko.

Soustavná nepřátelská akce se však rozpoutala proti ministru Benešovi v červenci 1920, kdy spor o Těšínsko mezi naší republikou a Polskem dospíval k rozřešení. Dobře vedená radikální agitace pro zachování celého území mohla být tehdy zajisté jakousi oporou našeho zahraničního ministra před sborem rozhodujících diplomatů, ale o takovou podpůrnou akci bohužel tenkrát iniciátorům kampaně v „N. L.“ nešlo, nýbrž o honbu na nemilého člověka. Útoky nebyly namířeny především proti dobytosti Poláků, nýbrž soustředily se na hlavu našeho ministra zahraničních věcí. Důvody těchto obžalob byly povážlivě vratké, ale poněvadž trvaly skoro dva měsíce, ušly rozpory jednotlivých článků snadno pozornosti čtenářů. V jednom článku se ministru Benešovi vytýkalo, že vůbec vstoupil s Poláky v jakékoli jednání o toto území, jež patřilo po staletí k českým zemím, ačkoli podnět k takovému jednání vyšel již od pražských politiků při květnových slavnostech v r. 1918 a zahájeno bylo mezi slezským Národním výborem a těšínskou Radou narodovou hned po převratu a ačkoli v jiném článku sám dr. Kramář doznával, že jako ministerský předseda nemohl tohoto území proti polskému vpádu mocí uhájiti, protože náš ministr národní obrany měl k tomu účelu jen 70 vyzbrojených vojáků pohotově, naše legie byly za hranicemi a na několika místech republiky vypuklo povstání Němců. V jednom článku bylo Benešovi vyčítáno, že svolil, aby se o tomto našem území rozhodlo plebiscitem, a v druhém bylo rozhodnutí konference velvyslanců, že s plebiscitu seje, označeno jako hotové národní neštěstí. V jednom článku Beneš obviněn, že nehájil vůči Dohodě dosti rozhodně našeho historického státního práva, a v jiném citována smlouva z 28. září mezi vládou republiky Francouzské a čl. Národním výborem, v níž bylo toto historické právo Francií uznáno. Benešův výklad, že upustil od konání plebiscitu proto, že by jinak bylo došlo v sporném území k prolévání krve, odbýval se i s jinými jeho důvody paušálně příslovím, že omluva je horší než pomluva, ačkoli dr. Kramář v článku z 18. července napsal, že chystaný plebiscit na Těšínsku vzbudil všechny vášně a domorodé obyvatelstvo bylo vydáno všem hrůzám agitace, v níž šlo o životy a statky atd.

Postup v těšínské otázce byl prohlášen za jednu z nejsmutnějších položek v bilanci našeho zahraničního ministerstva, jakási energická dáma, Míla Liscová, hrozila, že sliby a podpisy ministra Beneše nebudou závaznými pro národ, a jiný přísný kritik mínil, že by mělo být uvažováno, nedopustil-li se Beneš těžkého přečinu proti národní cti. Takové články objevovaly se v „N. L.“ denně ještě čtrnáct dní po rozhodnutí, a k jaké vášnivé nenávisti vydráždily čtenářstvo proti Benešovi, je zřejmo z toho, že paní Božena Viková-Kunětická usoudila na jakési schůzi, že Těšínsko nesmí být roztrženo, ale roztržen by měl být ministr Beneš.

Tyto nepříjemné vzpomínky na události, jež mi ztrpčily mnohý den mé redaktorské činnosti v „N. L.“, nahrnuly se mi po vylíčené srážce s vedením listu a strany do vědomí a zesílily ve mně pochybnost, budu-li za těchto okolností moci v redakci pracovati dále. Ale

brzy jsem v sobě tuto pochybnost potlačil. Znal jsem ze zkušenosti ve veřejném životě tolik případů, že dobré snahy vzaly za své, protože byly předčasně opuštěny pracovníky, kteří se dali odradití prvními neúspěchem nebo první mrzutostí. Ne, v politice je třeba vytrvalosti v práci i v zápase, chce-li člověk něco vykonati. Je nás tu hrstka lidí stejného smýšlení, která by podstatně zeslábla každým odchodem, nesmím jich opustiti. A ten poměr k prezidentovi a Benešovi se zajisté dříve nebo později upraví. Vyplýnul z pochopitelného rozhořčení dra Kramáře, jenž byl způsobem opravdu velmi nešetrným zbaven své funkce ministerského předsedy a pokládá obě jmenované osobnosti právem nepřátem za spoluvíníky tohoto bezpráví; ale vážný muž a státník Kramářova jména nepovleče přece takový pocit osobní křivdy celým svým životem a veškerou politikou republiky! A potom: chystá se změna vedení „N. L.“, naše redakce dostane nového šéfa. Třeba vyčkati, kdo jím bude, a možno doufati, že to bude změna příznivá.

Pod novým kapitánem.

Koncem r. 1920 přesídlil šéfredaktor Fr. Sís do Paříže, a sice, jak se proslýchalo, aby se tam připravoval k činnosti diplomatické. V redakci „N. L.“ nastalo několikaměsíční mezivládí, za něhož jednoho dne povolal dr. Rašín do své ředitelny dra Karla Hochu, t. č. externího člena redakce, a nabídl mu místo šéfredaktora.

Dne 1. dubna 1921 nastoupil dr. Hoch místo šéfredaktora. Byl jsem tomu rád a se mnou i jiní kolegové. V čelo listu vstupoval tu vzdělaný muž, velmi dobrý žurnalista a k tomu bývalý úředník universitní knihovny — tedy člověk, u něhož lze očekávati, že má smysl pro pořádek, a toho bylo v „N. L.“ velmi potřebí. Ten lepší pořádek v redakci se také hned objevil v pravidelné přítomnosti šéfově, ve vhodnějším rozdělení redakční práce, v čilejší službě informační. A já jsem si pro sebe lepšího redakčního šéfa nemohl přát. Nikdy mi v mých článkách nezměnil ani slovo bez vzájemné dohody, nikdy mne neomezoval ve volbě témat mých úvodníků a nikdy nezasahoval do mé feuilletonové rubriky. Ale zaujatost „N. L.“ proti prezidentovi republiky a proti ministru zahraničních věcí ani za Hochova režimu nezmizela — patrně ji udržovaly velmi silné ruce.

V druhém roce Hochova vedení postihla náhle „N. L.“ těžká rána, která silně otřásla vývojem jejich i strany národně demokratické: dne 5. ledna 1923 byl ministr Rašín střelen fanatickým anarcho-komunistickým mladíkem do páteře a po šestinedělním trapném zápase o život podlehl svému zranění v Podolském sanatoriu.

Rašín.

Rašínovu smrt pociťoval jsem nejen jako těžkou ztrátu národní, ale i osobní. Měl jsem ho rád, již proto, že byl tak skvělým exemplářem onoho vzácného druhu tvorů, kteří jsou hodni titulu muž. Byl to člověk, který se nikoho a ničeho nebál, ani mocných jedinců, ani nespokojených davů, ani kletby nepopulárnosti, stál vždycky pevně za svým přesvědčením a stavěl se proti každému odpůrci celou šíří svých prsou.

Rašínův portret, jež podal Ferdinand Peroutka ve svém „Budování státu“, je výstižný, zachycuje však pouze tvrdé rysy jeho osobnosti. A on měl také své měkké, a my, redaktoři „N. L.“, jsme měli častěji pří-

ležitost je seznati. Tento muž, jenž byl v dobách svého finančního ministerství tak zavalen prací, že by jiného byla udusila, našel si skoro každý večer volnou chvíli, aby si zašel ještě do redakce „N. L.“ vyřídit své ředitelské úkoly a popovídat si s redaktory. Tu si usedl v místnosti národních hospodářů a bavil se přátelsky s nimi i s námi, kdož jsme přicházeli za ním. Tyto rozhovory s ním měly pro nás velkou cenu, neboť nás často informovaly o věcech, o nichž bychom byli jinak stěží nabyli spolehlivých zpráv. Sám při tom dychtivě zachycoval kde jakou praktickou zkušenost, kterou jsme přinesli my redaktoři, uče se všude, jako učil jiné. Za těchto rozhovorů někdy zabočil do svého života soukromého, do svých zálib turistických a houbařských; a tu jeho orlí profil náhle změkkl a jeho tvář se rozzářila láskou milovníka přírody.

Jak Rašín tuze zápasil o každý výdaj z pokladny státní, nejevil se tak neústupným, když šlo o lépe situovanou pokladnu podniku, který spravoval. V roce 1920 usnesli se redaktoři „N. L.“, že budou žádati o úpravu svých platů, a zvolili mne a kolegu Tůmu vyjednávači. A tu jsem byl překvapen poměrnou hladkostí vyjednávání s Rašínem. Vyslechl klidně naše výklady, prohodil sem tam nějakou námitku a potom ohlásil s úsměvem: „Nu, nebojte se, upravím vám platy tak, že budete všichni spokojeni.“ A upravil. Ale zvláštní přídávky na děti neuznal. „Platím každého za práci v redakci, ale za práci, kterou koná doma na posteli, neplatím,“ řekl, a tím to bylo odbyto.

Ačkoli byl v otázkách hospodářských tak přesvědčeným a neoblomným individualistou, nečinil námitek proti tomu, že jsem v úvodních člancích referoval a uvažoval o různých teoriích sociálních našich i cizích autorů, jejichž ocenění se tak někdy dostávalo v „N. L.“ čelnějšího i rozsáhlejšího místa než v listech socialistických. A — výjimečný rys u praktického politika — Rašín si přál, aby se vedle věcí politických a hospodářských věnovaly úvodní články i věcem kulturním a byl by velmi rád viděl, kdyby takový kulturní úvodník byl napsal časem také Karel Čapek.

Redakci i redaktory bránil Rašín energicky proti vnějším vlivům a sekretariát ani poslanci strany nesměli za jeho ředitelství zasahovati do práv redakce.

Novinářskou schopnost Rašínovu, myslím, Peroutka ve svém zmíněném spise podceňuje. Věřím sice, že kdyby se vydaly knižně Rašínovy novinářské články, že by neoslňovaly ani bohatstvím myšlenek ani skvělostí formy; ale Rašín byl především mužem činu a péro mu bylo také jen jedním z nástrojů jednání. Měl však několik vlastností, jež tvoří nejsilnější ctnosti novináře: pohotovost a hbitost v práci, znalost předmětu, umění soustředit se na své téma, jasné vyjadřování a přímý postup k cíli. Svě články diktoval, procházej se po své pisárně, red. Horákovi, stenografovi, jenž byl zároveň jeho censorem a upozorňoval ho, když užil příliš lapidárního výrazu.

Zato jako řečník působil Rašín více vahou své osobnosti než svým výkonem. Věty se z něho dobývaly dosti těžce, opakoval se a jeho styl byl prost sugestivních obrazů. Ale síla jeho přesvědčení, živost jeho temperamentu, ráznost jeho úsečného gesta pravici a plameny jeho pohledů zapalovaly jeho posluchače a zjednávaly mu vítězství i nad výmluvnějšími řečníky.

Býval líčen jako přítel kapitalistů, a on na ně uvrhl tak tvrdé daně a dávky, že pod nimi stenali. A chystal se do boje proti výstřelkům ochránářských snah průmyslu. „Jen co urovnám trochu ty státní finance, pak

se do toho pustím," řekl si jednou. „A nejdřív do fabrikantů automobilů, kteří nám svými nemožnými cly ztěžují zahraniční obchod.“

Jeho poměr k „hradu“ byl ještě lepší než Kramářův. S počátku pronášel sice leccjaké kritické poznámky o ministerstvu zahraničí — myslím, že přátelství s Kramářem vzbudilo v něm jistou zaujatost proti Benešovi. Ale jako reálný politik nedovedl si zakrývatí oči před skutečnostmi. Když se vrátil z janovské konference, na níž byl několik dní pozorovatelem, vyslovil se s uznáním o respektu, jemuž se Beneš těší mezi evropskými diplomaty. A jednou jsem byl svědkem, když se pohoršoval nad článkem Fr. Síse, v němž jeho autor vyslovoval myšlenku, že naši legionáři měli se vraceti domů přes západní hranici Ruska, jako vítězové nad bolševickou revolucí. Že přes to trpěl některé ty nespravedlivé útoky na presidenta a Beneše, lze vysvětliti přátelským ohledem na dra Kramáře, přítele, jež zatlačil od veškeré politické moci, soustřediv ve svých rukou funkce ministra, člena pětky i ředitele „N. L.“.

Kdo zná přímo nadlidskou autoritu, jaké se těší dr. Kramář ve své straně, pochopí, jak silný byl muž, který ho dovedl zatlačit do ústraní. Ale tento silný muž měl také jednu svou slabost: ačkoli se opravdu nikoho nebál, strachoval se, že by mohl být někým podezírán z bázně. Proto se stavěl tak neústupně za nepopulární opatření; proto odpovídal tak vyzývavě pohněvaným davům; proto nedovedl na námitky svých 19 redaktorů odpovědět jinak než hrozbami a snad i ta výpověď Josefu Čapkovi měla být důkazem vůle, která jde do důsledků; a proto když generalisováním jednoho jeho ostrého výroku, namířeného proti jednotlivcům, došlo k jeho politování hodné srážce s legionáři, jejichž zásluh si on vážil jako málokdo jiný, pokusil se urovnati věc takovým chladným dopisem a nedovolil nikomu, aby vřelejším projevem zprovodil se světa tento zbytečný konflikt a rozptýlil poněkud ty mraky vášní, které se mu kupily nad hlavou. Nikdo si nesmí mysleti, že on, Rašín, se čehokoli bojí! Místo smířlivého slova nosil u sebe k své obraně revolver, který mu byl tak málo platen, když nepřítel se připlížil od zadu...

věda a práce

Ing. A. László:

Jak se pracuje v Rusku

I.

Pracoval jsem v Rusku jako cizí inženýr více než čtyři léta, až do začátku roku 1934. Omezují své poznámky na těžký průmysl. Musím se předem omluviti, že je mnoho věcí, o kterých nemohu poskytnouti informací. Žil jsem a pracoval jsem v Rusku, na speciální studium ruské otázky neměl jsem však nikdy času. Než jsem odejel do Ruska, byl jsem zaměstnancem v našich státních železárnách v Podbrezové. V Rusku jsem pracoval na pětiletém plánu pro železářství, na typových projektech pro celou říši.

Služební podmínky.

Pragmatika a definitiva? V Rusku nemají ani jedno ani druhé. Dodržuje se výpovědní lhůta 14denní bez

odškodnění. Určité práce jsou ukončeny, určitá organizace ztratí svůj význam a bývalí zaměstnanci musí si prvého následujícího měsíce hledat novou práci. Není to tak tragické, málokdo hledá déle než dva tři dny. V Rusku jest nedostatek pracujících.

Služební postup do vyšších hodnostních tříd nemají. Vedoucí, kteří udělají chyby nebo nedocílí dobrých výsledků, jsou přeloženi na zcela podřízená místa. Mladí lidé, jsou-li schopní a politicky spolehliví, dostanou se na vedoucí místa. Je normálním zjevem, že přednosta z loňského roku je letos podřízen svému bývalému asistentovi. Diagram úspěchů služby ruského inženýra není nikdy přímočarý.

Všichni lidé jsou v Rusku státními zaměstnanci. Každý člověk musí pracovat na tom místě, na které byl postaven. Může být přeložen do libovolné části ohromné země a nemá práva zdráhati se. Nikdo nesmí změnit svoje povolání anebo nalézt si práci v jiném podniku, jestliže to úřad anebo podnik, který jej doposud zaměstnává, nepovolí. O studentech je již předem určeno, kde mají pracovat, až budou inženýry, tak, jako se u nás odvedeným vojákům určí prapor, kde mají sloužit.

Disciplinárnímu vyšetřování podléhá každý, kdo pracuje. Každý člověk má svoji pracovní knihu, „trudovuju knížku“. Do této se zapisuje každá důtka a každý přeštok proti služební disciplíně. Udělují se „vigovory“, „strogi vigovory“ a také „vigovory s predupreděním“. Poslední znamená nebezpečí propuštění. Toho se však v Rusku nikdo nebojí. Bojí se ale každý toho, že za svoje chyby může být postaven před soud.

Služební odpovědnost je v Rusku ohromně veliká. Často těžko najíti člověka na místo vedoucího oddílu anebo ředitele továrny. Lidé se bojí ohromné odpovědnosti, která je s takovým úřadem vázána. Hlavně v době prvé pětiletky bylo v Rusku velice těžké pracovatí technicky na vedoucím místě. Výkony a lhůty byly přesně předepsány a musely býti dodrženy bez ohledu na tak zvané objektivní příčiny. Na ně se odvolávat, byla skoro kontra-revoluce. Neuznávané objektivní příčiny, kterými se ironicky pohrdávalo, byl nedostatek kvalifikovaných zaměstnanců, nedostatek dělníků, nedostatek nástrojů a surovin atd. Pravý bolševik musel se dostatí přes veškeré překážky k cíli. Jestli se mu to nepodařilo, odnesl to osobně. U nás odpovídá soukromý podnikatel svým majetkem. V Rusku není majetku a není podnikatele. Vedoucí zaměstnanec odpovídá tím, co má, svobodou a životem.

Technické výsledky. Zůstává faktem, že technický vývoj byl v posledních osmi letech v Rusku velice pozoruhodný. Ovšem, Rusové dělají věci rádi americkým způsobem. Používají také americké reklamy. Výstavba Prahy v poválečných letech byla aspoň tak velkolepá, jako výstavba ruského města na základě pětiletého plánu. Ostatně výstavba ruských měst před válkou musela býti často také velice rychlá a velkorysá. Vidíme to třeba v Leningradě, anebo v Ryde, kde celé čtvrti nosí na sobě znaky toho, že byly vystavěny v posledních předválečných letech. Dnešní technický vývoj Japonska musí býti také zázračný, ačkoliv Japonci o tom nerozšiřují zprávy do světa. Rusové však starali se o to, aby celý svět věděl o jejich technickém vývoji. Byli k tomu nuceni, museli si dělati propagandu, aby potírali všeobecnou propagandu protibolševickou.

Prohlížíme-li technické výkony sovětského Ruska v posledních letech, shledáváme, že jejich výkony nejsou technicky původní. Zařízení železáren je koupeno v Americe,

zařízení strojů pocházejí většinou z Německa, plány největších podniků pocházejí z ciziny. Vyrábějí Fordovy automobily International a Fordovy traktory, americké lokomotivy a americké tramvajové vozy. Jejich program jest: dohnat a předejít zahraniční techniku. Zatím pracují na uskutečnění první části hesla.

Sovětskému Rusku vlastní je však velkolepost a jednodušnost výstavby. Jedna vůle tvoří průmysl tam, kde ho dříve nebylo, podle jednotného plánu. Je to jedinečná příležitost pro tvůrčí síly inženýrské, která se nebude opakovat.

Cizí technici v sovětském Rusku.

Chci se zmínit o technické činnosti cizích inženýrů v Rusku, do kteréžto řady jsem patřil sám.

První stupeň vývoje. Koncesionáři. Viděl jsem jich ještě mnoho v jediném elegantním moskevském restauračním koncem roku 1929. Koncesionáři byli kapitalisté, kteří vedli v Rusku podniky jako svůj soukromý majetek. Roku 1930 a 1931 nebyly již dány nové koncese, staré nebyly obnoveny, když vypršela smlouva. Dnes v Rusku už není koncesionářů.

Druhý stupeň vývoje. Vysoko kvalifikovaní cizí specialisti. V posledních pěti letech až do začátku minulého roku, mělo mnoho velikých firem, hlavně z Ameriky, Anglie a z Německa, smlouvu se sovětským Ruskem o technickou pomoc. V oboru železářství na příklad měla smlouvu firma Freyn z Chicaga, pomáhala v plánování železářství a při stavbě velkých sibiřských železáren v Kuzněcku. Firma McKee z Clewelandu přijala účast v projektování a stavbě magnetogorských železáren. Inženýr Puppe se skupinou diüsseldorfských inženýrů pracoval na využitkování železných rud v Kerču. Firma Demag z Diüsseldorfu měla smlouvu o tom, že dá Rusům k dispozici veškeré svoje archivy výkresů. Je zajímavé, že Freyn je původem Pražák. Puppe je Němec ze Slezska, byl ale několik let ředitelem vítkovických železáren. Všechny tyto firmy dostaly za svou technickou pomoc velice vysoké odměny, tak vysoké, že firma Freyn mohla na příklad platit ještě v minulém roce svým inženýrům v Leningradě průměrně 1000 dolarů měsíčně. Cizí poradní firmy měly zajisté zásluhu na tom, že technický vývoj se odehrával v Rusku tak rychle. Následkem značných finančních nákladů snažili se však Rusové používat této pomoci jenom tak dlouho, pokud toho bylo nezbytně zapotřebí.

Koncem roku 1929 a také v roce 1930 bylo do Ruska zavoláno mnoho vysoko kvalifikovaných cizích inženýrů. Byli to většinou lidé, kteří mívali dříve v zahraničním závodě technicky vedoucí postavení. Byli dobře placeni v cizích penězích. Tenkrát ještě nebyla světová krise a tito inženýři, kteří nebyli komunisté, nepřišli by do Ruska, o kterém kolovaly tak strašlivé zprávy, kdyby tam nevydělávali dosti peněz.

Třetí stupeň vývoje. Cizí technici průměrné kvalifikace. Nastala světová krise a nezaměstnanost na západě. V Rusku byl pořád nedostatek technických sil. Rusové využili proto a přijali ze zahraničí mnoho tisíc konstruktérů, mistrů a odborných dělníků. Tito lidé byli doma nezaměstnaní anebo jen částečně zaměstnaní. Ne-

měli co ztratit. Rusové je platili a platí sovětskými rubly a to asi stejně, jako své vlastní inženýry.

Vysoko kvalifikovaní cizinci už opustili sovětské Rusko. Už v roce 1931 a 1932 bylo výjimkou obnovení smlouvy s platem cizí valuty. Nabízeli jim zůstat v Rusku za plat jenom v sovětských rublech. Převážná většina nepřijala tuto podmínku a odejela. Lidé střední kvalifikace z ciziny jsou dodnes v Rusku.

Práce cizinců v Rusku. Ze začátku byl pracovní výkon cizinců nepatrný. Scházela jim znalost ruského jazyka. Scházela dále důvěra k cizincům, kteří nepodléhali ruským zákonům. Cizinci dávali jenom rady. Někteří, hlavně ti, kteří uměli již dříve nějakou slovanskou řeč, naučili se rusky. Většina cizinců však vykonávala svou práci pomocí svého překladatele; dnes je v Rusku celá generace dobrých překladatelů.

Konstatuji fakt, že inženýrů z Československa nebylo v Rusku skoro žádných. Vzpomínám aspoň padesáti známých Američanů, aspoň sta německých inženýrů, aspoň dvaceti z města Vídně, vzpomínám desítky Švédů, Norů, Francouzů, Italů, Angličanů a jiných. Pamatuji se ale jenom na dva lidi z Československa. Jeden z nich, lesní inženýr, pracoval ve Vladikavkaze, druhý, člen komunistické strany, obstarával z centra technické spojení s cizinou. Příčiny nejsou mně dostatečně známy. Český inženýr mohl by od začátku svého působení v Rusku vykonávat více, než inženýr z jiných zemí, poněvadž během dvou, tří měsíců umí mluvit rusky, aspoň tak, aby se s každým dorozuměl. Hrál asi s obou stran svojí úlohu politika. Rusové nedávali našim lidem výhodné podmínky a neusilovali o jejich získání následkem nevyjasněného politického poměru. Ze stejných důvodů zdráhali se naše inženýři přijmouti místo v Rusku. Snad bude teď tomu jinak.

Nejlépe ze všech cizinců uměli se uplatňovat v Rusku Američané. Rusové jsou nadšeni pro americkou výrobu ve velkém měřítku, zamlouvá se jim také americký způsob osobních styků bez rozčilení, s chladným, ale zdvořilým úsměvem. Upřímný, ale nezdvořilý, často hrubý způsob jednání, jakému jsme my zvyklí v našich středoevropských závodech, zlá slova, kterým nepřikládáme špatného významu, takové naše způsoby mají jenom odpuzující vliv na ruského inženýra a komunistu.

Cizinci, jak poradní firmy i jako jednotlivci inženýři, přinášeli do sovětského Ruska západní techniku. Jenom s jejich pomocí mohli Rusové tak rychle překonat technickou dekadenci, v které žili. V blízkosti cizinců vyrostla nová generace, mladých, pracovitých a odhodlaných ruských inženýrů. Bez pomoci cizích inženýrů, mistrů a dělníků by bývali neuměli zahájit provoz svých nových, hypermoderních továren. Dnes slouží cizinci také jednoduše k tomu, aby zmenšili nedostatek odborných dělníků, mistrů a inženýrů.

Bez cizí pomoci. Už v roce 1932 začali hrdě o tom psát v novinách, že tam a tam vystavěli něco nového, anebo uvedli v chod zařízení z ciziny bez „inostranej pomošči“, t. j. bez účasti cizinců. Rusové došli již tak daleko, že sami začali poskytovat technickou pomoc hlavně do Turecka a Persie. Tak vede cesta západních technických civilisací prostřednictvím sovětského Ruska do Asie.

DOM

DOPISNÍ PAPÍR

DENNÍ POTŘEBY

100 listů normalisované velikosti 210×297 mm • 100 obálek 105×215 mm s vložkou z hedvábného papíru • Zvláště levný, přesto však jemný a reprezentační dopisní papír • Ve velmi vkusné krabici za Kč 38.—

KAREL KELLNER, PRAHA • VÁCLAVSKÉ N. 61 • DLOUHÁ TR. 17